

Nač vlastně potřebujeme ty roboty?

(aneb Několik poznámek k Miniconu)

Cony to teď mají obecně nahnuté. Fénixcon zařval už podruhé, ale jakýmsi zázrakem se 11. prosince podařilo zachovat Minicon. Ano, je to celkem pochopitelné, že k tomu, aby se sešla malá skupina účastníků kdesi v utajeném klubu v Praze, zase tolik organizačnímu umu nepotřebujete, ale i zdání může klamat. Mnohem horší je dostat lidi do Brna v době, kdy za každým rohem číhá zákeřný Omikron. Nikdy nevíte, zda nesedí vedle vás ve vlaku, neprodal vám právě obloženou bagetu nebo nepodal klíče od hotelového pokoje. A zda přednáška nějaké celebrity fantastického nebe stojí za ztrátu zdraví, nebo i života. A tak se Minicon konal a Fénixcon ne, resp. byl nahrazen improvizovaným online pásmem videozdravic a pokusem o vyhlášení výsledků CKČ, které ovšem nebylo slyšet. Improvizace to byla vskutku nefalšovaná, ale o tom se tu teď rozepisovat nechci. Chci se bavit o robotech. Protože právě jim bylo miniconové setkání věnováno, resp. antologii Robot 100, kterou vydalo Argo už před rokem. Nedočkala se však veřejného křtu a tak dostali autoři a autorky konečně příležitost promluvit. Mezi pozvanými byli Jaroslav Veis, Vilma Kadlečková, Pavel Kosatík, František Novotný, Ondřej Neff, Julie Nováková, Emil Hakl, Petr Stančík a Karol Sidon. Každý měl k dispozici hodinu, aby buď pohovořil o své povídce, nebo se zamyslel nad tématem robotů. Dobře míněný plán se Richardu Klíčníkovi začal těsně před konáním akce rozpadat. Tu se omluvil ten, tu onen, povětšinou kvůli covidu, a pečlivě sestavený harmonogram vystoupení začal připomínat noty na buben. Když nezabraly ani přesuny a omluvili se i účinkující-náhradníci, nabídli jsme za nkladatelství Fortna, že jednu tu mezírku zaplníme, pokud nebude vadit, že nepatříme do autorského týmu zmíněné antologie, ale do úplně jiné sbírky povídek, kterou tam stručně představí-

me a která je taky o robotech. Vyšla si nedávno v září 2021 a jedna z povídek se taktéž odkazuje k Čapkoví, ovšem k jinému, taktéž kultovnímu dílku, tím ale asi podobnost obou antologií končí. Zatímco Robot 100 se pokouší složit poklonu českému mistrovi u příležitosti 100 let od uvedení R.U.R., partu kolem povídkové mozaiky „Už je to tady“ tvoří stabilní hradecké jádro, jež už od roku 2009 prosazuje nový subžánr sci-fi, kterému říká real prediction (reálná předpověď). Tahle malá knížečka je už svého druhu třetí v pořadí a jako i ty předchozí brnká především na humoristickou strunu, takže z robotů, umělé inteligence a světového hegemonu Malý&Slabý si dělá nezřízenou legraci. Když jsme tedy sbírku, která vyšla loni v září, představili, následoval exkurz po našich představách, jak by vlastně roboti měli vypadat, podle toho, jak se objevili na filmových plátnech, a to od Čapkových dnů po dnešek. Jak se zdá, víc jsme se mýlit nemohli – k supervýkonným zbráním, superchytrým vědcům či superlaskavým pečovatelům mají ještě hodně daleko, ačkoliv jde tento vývoj velmi rychle kupředu a už tu máme první vlašťovky – robotickou asistentku v české škole, robotického moderátora v nadupaném českém science techparku, robospolečníka v českém důchodáku a mnohé další, které jsme ani nestihli představit, jak rychle ta hodinka uběhla. Přítomné pány zaujala zejména robotka Harmony, poskytující sexuální služby. Máte-li také zájem, připravte si 7 000 liber a запиšte se do pořadníku firmy Realbotix.com, která vzhled, osobnost či hlas svých produktů přizpůsobuje na míru dle požadavků zákazníka.

Měli jsme toho na srdci ještě hodně. Nestihli jsme se podělit o naše zkušenosti s tvorbou poradenského chatbota, kterému se teď profesně věnujeme. Tak snad příště. pokračování na str. 9

OBSAH

Nač vlastně potřebujeme ty roboty?	1	Pár postřehů nad knihou Anomálie	19
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Harrison Bergeron	20
Hvězdný bulvár	3	A je to tady	22
Kamarád čtvrtek	7	Cenzuroplodné myšlení	23
Nastala budoucnost	11	Putin z bažin	24
2021: science fiction a fantasy	12	Časem s vědou – březen	25
Vzpomínka zvaná říše	13	Meze perspektivy	26
S pokorou a naději	15	Anatomie Stroje času	27
Pavel Houser: Pán cementárny	16	2021: slovenská a česká scéna	28
Události, komentáře ČT24	17	Fénixcon 4041	28



Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Uzávěrka tohoto čísla připadla na krásné datum 22. 02. 2022. Moc rád bych psal o tom, že dnes byla v bývalé transformátorovně na Klárově otevřena galerie Kunst-halle. Leč člověk miní, ale soudruh Putin mění. Proto si zvláště v Odposlechnuto počtete hodně o Ukrajině, rozhodně víc než obvykle, ale ne více, než si ta nešťastná země zaslouží.

Ovšem nebudme jako naše mainstreamová média a neházejme na Putina všechno, co se nám nelíbí; kdyby opravdu prováděl vše, co mu naši bystrozraci přisuzují, musel by být tak schopný, že by si tu světovládu vlastně i zasloužil. Za mnohé si samozřejmě můžeme sami, vizte následující odstavec či upozornění na knihu *Falešný poplach* od B. Lomborga na straně 28.

Známý se mi svěřil se svým postřehem ze sledování BBC. Nabyl dojmu, že tam záměrně vybírají moderátorky a hlasatelky z řad již poněkud odkvetlých paní. Takových, které Saki před vynálezem politické korektnosti charakterizoval jako *zvláštní typ ženy, která vypadá, jako by v dešti chodila krmit slepice*. Ta starost, aby se někdo necítil uražen něčím hezkým vzhledem, mi připomněla povídku Kurta Voneguta, jr. napsanou už v roce 1961, kterou najdete na straně 20.

Zuzka Hloušková svou reportáž z Miniconu, kde více než úspěšně s manželem Honzou zaskakovali za Františku Vrbenskou, rozvinula do úvahy Nač vlastně potřebujeme ty roboty? Honza Kovanic shrnul dějiny scházení pražských staroscfistů ve spřízněných hospůdkách. Řadou recenzí vás jako obvykle jistě potěší Jára Míkovec, Grobenius, Ondřej Neff, Jirka Grunt a nesmíme zapomenout ani na úvahu Franty Novotného o Cenzuroplodném myšlení a mé připravené povídání pro Události a komentáře na str. 17. Ne že bych z toho stihl říci víc než pět vět :-).

Na poslední chvíli a po uzávěrci jsem vyměnil fejton Jardy Veise reagující na ruský vpád na Ukrajinu.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné, **ZMĚNA**

Zaplatit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: 2700397108/2010 a pro platbu ze SR IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod).

Pokud jste tak ještě neučinili, pošlete **400 Kč** (respektive 16 euro, nebo podle momentálního kurzu), nebo můžete předplatné poslat složenkou na **mé jméno** a adresu redakce (je v tiráži :-).

ZR

Odposlechnuto po uzávěrci aneb Sláva Ukrajině

Současnou existenci Ruska musíme odvozovat od toho, co ho postihlo v historii. Vzniklo jako dceřiná společnost [Zlaté] hordy. Moskevské knížectví bylo postupně obsazeno hordou a nakonec se samo hordou stalo.

Horda je charakteristika mentality kočovného národa, který neví, co sám se sebou dělat ve chvíli, kdy nastoupí stabilita. Nudí se. Chce se pořád někam posouvat, pohybovat se. Proto po hordě zůstává pustina. Nedokáže vybudovat vlastní vyspělou civilizaci, pořád si něco bere od druhých národů, jejichž území zabírá. Smysl existence hordy je v expanzi.

Rusko sice dělá dojem normálního státu, je členem Rady bezpečnosti OSN, ale ve skutečnosti je to banditská země vyznávající tzv. gopkulturu (kulturu vagabundů). S Rusy je třeba hovořit tvrdě. Protože jakmile uvidí sebemenší slabinu, ihned jí zneužijí. To je banditský zvyk – využít slabosti protivníka a požadovat další ústupky. Hordě nesmíte ukázat slabost.

Michail Epstein, profesor ruské kultury / Deník N

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 3/2022 (352)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Michaela a Dagmar

Autoři tohoto čísla

Grobenius, Jiří Grunt,
Zuzana Hloušková,
František Houdek,
Roman Hruška, Jan Kovanic,
Jára Míkovec, Ondřej Neff,
František Novotný,
Zdeněk Rampas, Petr Svoreň, jr.,
Jan Vaněk, jr., Jaroslav Veis,
Kurt Vonnegut, jr.

Fotografie

Jiří Šeda, Zdeněk Rampas

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt,
Petr Habala, Jan Haberle,
Richard Podaný, Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 22. 02. 2022

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Každý je ateista, dokud na návštěvě neucpe záchod.

Sun Tzu

Pane doktore, dal jsem si u vás udělat vasktomii, protože jste mi tvrdil, že pak nebudu mít děti. Bohužel, když jsem se vrátil z nemocnice domů, pořád tam byly.

HOWKING

Dnes v noci bylo ze schodiště radnice ukradeno zábradlí. Pachatel uniká, protože se policie nemá čeho chytit.

KENJIRO

Věděli jste, že kdybyste vyndali z člověka všechny cévy a natáhli je podél přímky za sebe, šli byste na hrozně dlouho do vězení?

HOWKING

◆ ◆ ◆

● **12. ledna** mi Miša koupila Tvar 1/2022 zčásti věnovaný fantasu, něco o něm možná už v tomto čísle. Nebo příštím :-)

● **13. ledna** v domě už třetí den řadí zedníci; najednou tak nějak víc soucítím s obyvateli Bejrútu po výbuchu přístavního síla.

Na ČRo Plus poslouchám Jiřího Pospíšila, jak statečně brání svou šéfkou Pekarovou proti Ondřeji Knotkovi, který jí má za zlé, že jako předsedkyně sněmovny na Facebooku vyzvala Maďary, aby se v dubnových volbách zbavili premiéra Victora Orbána. Vzpomínám na jeho odvážné projevy, když se ho dotěrní novináři, v době kdy byl ministrem spravedlnosti, ptali na jeho názor; jediné rovné slovo z něj nedostali.

Včera jsem četl Tvar 1/2022, jehož dramaturgem čísla byl Boris Hokr, otevřu Týdeník Echo a tam beseda o Harry Potterovi, a koho tam nevidím, opět Borise, nahlédnu na ČT24, tam pořad o malých nakladatelstvích, převážně SF, fantasy a hororu, a tam Boris Hokr nepochybuje, že právě malá nakladatelství udržují nabídku fantastické literatury rozmanitou. „Nebudou to nikdy ti, kteří budou trh řídit nebo formovat,“ míní. „Budou vždycky doplňkem, ale doplňkem, který je důležitý a zajímavý a pro fanoušky se tam budou rekrutovat knihy, o kterých se bude mluvit jako o titulech roku.“ Už mám trochu hlad, ale bojím se otevřít lednici.

Ještě k těm mininakladatelům většinou nadprůměrně kvalitní produkce, přibývá jich stejně jako minipovarů nebo miničokoládoven, užijme si to, dlouho to nevydrží... Při současném plánovitém zchudnutí Evropy na to dlouho nebude, a budeme se duševně živit nějakou písmenkovou obdobou rychlého stravování, s ideologickou omáčkou navíc...

● **15. ledna** sleduju besedu s astrobiologem a popularizátorem astronomie, autorem sci-fi a kamarádem Tomášem Petráskem na webu U Kulatého stolu s názvem *Mimozemšťané už o Zemi určitě vědí. Setkání pro nás může znamenat smrtelné ohrožení*. Probrali tam kde co, Areu 51, WOW signál, mimozemské těleso Oumuamua, způsoby navazování komunikace s mimozemšťany či zda bychom se měli mimozemských bytostí obávat a jak by takové setkání pravděpodobně dopadlo.

Zaujalo mě, jak často si Tom při spekulativnějších dotazech vpomáhá SF příklady, a uvědomil jsem si, že původní SF zkoumala perspektivy lidského rodu, nakolik můžeme zkušenosti člověka vztáhnout na obecně myslící a sebe si uvědomující entity, a neměla daleko k filosofii. Připadá mi, že fantasy se (přes všechny ty skřety, trolly, upíry a čaroděje) vlastně zabývá jen dnešním člověkem a jeho emocemi, tedy naším (byť značně kultivovaným) biologickým dědictvím, v poslední době ještě i tím různě defektním.

Pisničkář Xavier Baumaxa recitoval text (strana 16 dole). Tím vydráždil k vyjádření souduha Bittnera z Deníku Referendum, až dosud vlastně nic zajímavého, ale všem monologickým debatérům odpověděl Marian Kechlibar, a to už za přečtení stojí, viz kechlibar.net.

● **16. ledna** se u nás zastavil Jarda Veis, *R.U.R. 100+1* asi navzdory omikronu proběhne, tak vedle obvyklého povídání dolaďujeme poslední detaily. A že byla neděle, tak nám odpadly problémy s modrou zónou. ☺ A podivnou náhodou jsem večer viděl na XTV i Ondřeje Neffa.

● **17. ledna** vynechávám pondělní Čáslavskou (relikt SFK RUR), a večer s Romanem Hruškou probíráme čas jeho přednášky, aby stihl ještě jednu (rodinnou) akci.

● **18. ledna** mě Saša Pavelková upozorňuje na fanouškovský přehled nej-knih roku 2021. Když nefunguje Akademie, musí se fanoušci starat sami ☺

A dnes se také konal pohřeb Viktora Koši Dražného, se kterým se přátelěl (z Olomouce a Opavy, ale i Franta Moravec a Honza Škorpík) rozloučili ve smuteční síni ve Šternberku.

● **19. ledna** dokončuju Interkom, už chybí jen korektury a Britská konzerva, tak zatím převádím na e-knihu biografický cestopis *Sojuz na vlastní kůži*. (Teď už je na Kosmasu i Palm knihách.)

● **20. ledna** s marketingovým oddělením společnosti ABB dojednáváme sobotní předání ceny ABB robotika, samozřejmě skoro nevěděli, oč jde, tak jsem to v závěru přehodil na Richarda Klíčnicka, aby se domluvil přímo s moderátorem...

Kolem poledne dorazil Týdeník Echo, pobavila mě rozhořčená čtenářská reakce na moudra Borise Hokra, čtenář byl jeho názory na Rowlingovou trochu, zato ale upřímně otřesen.

Vpodvečer vyrazím do Čáslavské nakoupit něco z produkce Planety9, od prodavače kudrnatého Filipa se dovidám, že zrzavý Filip je nějaký churavý, tak jsme mu zavolali, a pravil, že kovid to není, ale pondělí že vynecháme. Doporučil jsem mu, že se musí víc snažit a i ten kovid bude. Odtud jedu na Břežanku, je to trochu risk, spousta lidí už lapila omikron... ale v našem věku už líbací flašku nehrájeme...

Franta líčil, jak pokročila jeho novela ze světa křížníku Thor, Miša se synáčkem probírala stavební úpravy, jak to na ní všechno leží, tak se potřebuje utvrdit, že dělá vše správně, jelikož je jediným posuzovatelem, tak by to nemusel být problém, ale psýcha lidská je holt složitá...

Když jsem přišel, byl tam i Honza Kovanic, povídali jsme si pak o Bradburyho povídkách, bohužel mluvil zase hlasitě a důrazně a hodně, zkrátka jako obvykle, úplně jsem si představil ten aerosolový oblak, který celou dobu produkoval...

Pepa Vašát píše, že v sobotu také dorazí, přemýšlel jsem, že by na konferenci mohl recyklovat svou místopisnou přednášku o Karlu Čapkoví, ale už před rokem jsem si říkal, že konání čehokoliv bude tak nejisté, že bude lépe čerpat z místních (povytce pražských) zdrojů.

● **21. ledna** Ondřej Neff posílá úvahu o filmovém Boba Fettovi, dobrý počinek do dubnového čísla. Připomenul jsem mu, že se uvidíme v sobotu, a zachránil tak jeho účast v Arše ☺ Večer jsem zaslechl, že můj oblíbený stand-up komik Miloš Knor bude kandidovat na prezidenta; aby se pak nemusely anulovat volby, jako když měl být největším Čechem Cimrman.

● **22. ledna** konečně došlo na RUR 100+1. Vzpomínám si, a v Interkomu by se to asi dalo dohledat, jak někdy v roce 2020 přišel Jarďa Veis s tím, že v sobotu před Čapkovskou konferen-



ci pořádanou PEN (a dalšími) by mohl být blok věnovaný SF. Moc jsme v konání konference nevěřili, ale zdálo se tehdy, že když nebude Fénix, mohou se použít přednášky pro něj připravené v lednu, to už bude určitě vše za námi ☺. Nakonec samozřejmě nebylo ani jedno a nakonec ani Fénixcon 2021, ale tu konferenci už pořadatelé chtějí udělat na sílu, takže jedeme podle rok starého plánu.

Jiří Dědeček, když sepisoval SF vystoupení pro program Archy, tak někde sebral, že to pořádá Akademie SF, ale vlastně se moc nespletl, protože nešťastník, kterému jsme svěřili licenci, ji potom, co zjistil, že na to nemá, vrátil fandomu.

Tolik k historii a nyní o osudné sobotě: Vstávali jsme nelidsky brzo, abychom se po půl desáté u vchodu do Archy potkali s Romanem Hruškou a jeho družkou, čekal jsem, že uvidím Jarďu Veise, ale nakonec dřív dorazil Jiří Dědeček, který to jako šéf PEN měl celé na hrbu. Během zbývajících půlhodiny dorazil Pepa Vašát, asi nejvzdálenější návštěvník, autorka konkurénčního ROBOT 100 knihy, Ondřej Neff, Franta Novotný, Petr Stančík a hlavně Richard Klíčník, který se ujal moderování dopolední i odpolední části pořadu. Nakonec nás tam postávalo a posedávalo okolo dvaceti.

Docela zajímavý rozhovor s Jarďou Veisem a Ondřejem Neffem nám přerušil Honza Kovanic úžasným sdělením, že kdyby s sebou měl knihu Ultimus, nechal by si ji od Ondřeje podepsat. Samozřejmě navíc hlasem strýce Pepina...

V deset hodin náš tajný Minicon krátce uvedl Jiří Dědeček a pak Richard Klíčník předal slovo Frantovi. Ten měl perfektně připravenou přednášku o stavu a možnostech umělé inteligence, která mě šíří záběru i myšlenkovou hloubkou opravdu překvapila. (Skoro jako by na ní Franta pracoval nejméně ten rok, po který byla akce odkládána.) Na profi úrovni byla i kvalita slajdů.

Pak se Františka chopila zjevně nemožného úkolu podívat se na roboty, androidy, replikanty a golemu opravdu ze všech možných úhlů a hledisek, Richard ji musel po hodině z pódia doslova vyháňet...

Poslední dopolední program byla beseda čtyř přítomných autorů knihy ROBOT 100 s editorem, škoda, že se nemohla zúčastnit i Vilma nebo Julie, ženský prvek chyběl... A to nenařím na to, že většina přítomných autorů měla nějakou čerstvou zkušenost s robotickým vysavačem.

Petr Stančík líčil svou fascinaci roboty, když byl malý. A protože si tehdy pochopitelně žádného nemohl koupit, vyráběl si je sám.

Richard dal slovo i publiku, nejzajímavější byl asi dotaz přítomného mladého dokumentaristy, který ale asi nikdy neslyšel o autorské či literární licenci a ptal se na jakousi intelektuální poctivost v případě, že některé pravdy

či fakta jsou na škodu zápletky. Nebo to myslel jinak, ale utřen byl jako by se ptal takhle.

Pak jsme přes ulici zamířili do Bílé labutě k Rozvařilům, a tam se mě nad svíčkovou Franta ptal, zda na mladíka nebyl příliš tvrdý. Možná ano, protože na přednášku Romana Hrušky už nepřišel, a na ní by se o pečlivosti a širokém až encyklopedickém záběru a možná i o intelektuální poctivosti něco dověděl.

Roman pak s přítelkyní museli odjet a na poslední bod SF sekce nás zůstalo jen pár, nicméně Richard bravurně zvládl i předání modelu ABB robota Petru Stančíkovi, jako vítězi úvodního ročníku kategorie ABB robotika Ceny Karla Čapka. Takže tím nakonec zástupce ABB pan Grečner splnil Petřův sen.

● **23. ledna** Včerejší RUR 100+1 mě docela unavilo (divadlo bylo špatně vytopené, což je asi pochopitelné, ale tepleji pro to člověku není :-), až tak, že jsem se začal obávat, asi jako každý v dnešních časech, zda jsem naprosto zlenivělého organismu.

Píšu Jardovi Olšovi: *Včera jsme přežili RUR 100+1, Jiří Dědeček je hrdina, když to potáhne ještě další dva dny, prochází zrovna nějakou chemoterapií, snad postpreventivní... Dal mi nějaké knihy, ta o jeho tchánu J. Brdečkovi je anglicky, mohla by se Ti hodit. Tvé jméno bylo (na naší SF sekci) po Čapkoví druhé nejčastěji zmiňované.* ☺

Nicméně pokračuji ve svém soukromém seriálu „naučím se říkat NE a pořáď mi to nejde“. Dnes mě požádali z ČT2, abych

v pondělí večer 10 minut blábolil o Ceně Karla Čapka a české SF/F obecně.

Bylo to docela dobrodružné, protože Liběna Nová koeditorka ČT24, nejprve psala na web KCČ, kde to převzal Pavel Mikuláščík, zrovna odjíždějící na hory.

● **24. ledna**, když jsem si dost vynadal za porušení předsevzetí, že RUR 100+1 bylo moje poslední angažmá až do Fénixconu, a i tam se budu jen poflakovat v baru a bavit se s přáteli, ozval se mi dramaturg ČT24 Robert Klos, kterému jsem zopakoval totéž co paní Liběně, načež jsem od něho dostal deset otázek, které pozoruhodně logicky strukturovaly podivné klubko nápadů, které jsem na něj vychrlil. Ten člověk umí naslouchat...

Napsal jsem si k nim pár vět, a večer okolo desáté se před naším domem objevila drožka ČT, za pětadvacet minut jsme byli na Kavkách, tam se mě, po testu na koronáč na vrátnici, ujala Liběna N., následovala maskérna, přípevnění mikrofonu a pak už jsme jen čekali, až Bohumil Pečinka z Reflexu s Petrem Kolářem z MF vypočítají možné kandidáty příštích prezidentských voleb. Přetáhli asi o tři minuty...

Následovalo dvacet vteřin, během kterých bylo nutné se vystřídat s oběma pány, pozdravit se s Martinem Řezníčkem (Jakub Železný byl pozitivně odchycen a moderoval první půlku pořadu z home office), naaranžovat sošky a knihy, na které nakonec vůbec nedošlo, a už se jelo. Nějak mě nenapadlo zjistit si, kam mám hledět a že bych se měl před kamerou trochu narovnat, takže mi asi začnou chodit nabídky na roli Quasimoda.

Z připravených otázek jsme se dostali asi ke třem, takže aby mě úsilí nepřišlo nazmar, najdete je na straně 17.

A za pár minut bylo po všem, venku už čekala další drožka a půl hodiny před půlnocí jsem byl zase doma.

● **25. ledna** píše Richard Kličník: *Dovolím si připomenout, že udeřila poslední středa v měsíci, a pokud nejste v karanténě, jste vítáni v MATU v 19 hod. (Já jen abyste si to nespletli a nepřišli tam minulý týden jako já...)* *Předseda klubu*

26. ledna jdeme s Michaelou na KJV, trochu nás zdrželi zedníci, takže jsme přišli až v půl sedmé, což je oficiální začátek, ale štamgasti přicházejí už na šestou. Po dlouhém kovidčase jsme zase viděli Romana Štědronského, Pavla Noska, Leonida a vůbec obvyklé podezřelé, jen Předseda nedorazil, snad je pozitivní.

Překvapuje mě, kolik lidí se dívá na ČT 24, a vůbec jim nevadil můj hrb, asi tak vypadám i jindy.

Hanka proslavila přednášku o slavných sériových vrahcích devatenáctého století. Uvědomil jsem si, jak snadno se tehdy lidé ztraceli, bez alespoň telefonických kontaktů se příslušníci jedné rodiny rozprchli po Státech nemuseli potkávat celé roky. A všem ostatním mimo nejbližší rodinu byl kdokoli další celkem ukradený, život byl tehdy poněkud tvrdší, sněhové vločky by neobstály.

● **27. ledna** večer se mi známý, přes veškerou mou snahu jen občasný čtenář SF, svěřil s postřehem ze sledování BBC. Na byl dojmů, že tam záměrně vybírají moderátorky a hlasatelky z řad již poněkud odkvetlých paní a dával to do souvislosti s všeobecným genderovým blbnutím. (Aby se běžná žena, poplatnice koncesionářského poplatku, necítila zraňována pěstěnou krásou.) Okamžitě jsem si to spojil s povídkou Harrison Bergeron (už z roku 1961), kterou hlavně kvůli tomu přetiskujeme na straně 20. Tehdy jsme ji asi interpretovali přes komunistickou realitu, protože vyšla asi v šesti různých překladech.

● **28. ledna** čtu Anomálii, doporučuje na straně 14 v minulém IK Ondřej Neff, a opravdu je to moc dobře napsané.

Roman Štědronský poslal fotky z KJV a Honza Poláček píše, že mě viděl v ČT24.



● **29. ledna** i Ivan Hraníčka se v pondělí díval na ČT24, respektive Toshiko ho upozornila, když už trochu znechuceně odcházel; proklábosili jsme nejen o tom asi dvě hodiny...

Profesor N., kterému poskytuju technickou podporu při jeho sazbě ve Ventuře, odlétá s manželkou na Mauricius. Nečekám, že budu mít více klidu, už při přestupu v Paříži volá kvůli opravám chyb v popiskách obrázků...

● **30. ledna** neděle, po dlouhé době den bez sbíječky...

● **31. ledna** posílám Interkom do tiskárny, a je čas na další, protože Jirka Grunt poslal recenzi, tedy už dříve, ale teprve dnes jsem našel jeho upozornění ve spamu, Gmail nás sabotuje.

● **1. února** jsem dočetl *Anomálii*, velmi francouzské, takže na konec trocha zklamání... více vizte na str. 19.

V okolí Mauricia se točí cyklón Batsirai. N. nemůže z hotelu, na pláži jsou několikametrové vlny, takže má spoustu času na práci, takže řešíme problémy, které vznikají použitím medicínské logiky na fungování sázecího software.

● **2. února** dorazila vědecká rubrika Franty Houdka, beru to jako povzbuzení, abych začal pracovat na březnovém IK. A rozesílám PDF verzi únorového čísla do zahraničí.

● **3. února** na Mauriciu stále „*hrozně fučí a leje, i když už velké vlny nejsou*“. Takže na pláž to stále nebude a soudím, že brzy dorazí hodně dotazů.

Večer vypouštíme Břežanku, zedníci nám generují sdosta-tek zábavy...

Zemřela Ludmila Vaňková, autorka sci-fi románu „Mosty

přes propast času“, kniha, kde se už v roce 1977 strachuje o osud bílé rasy, je dnes tedy asi nevydatelná...

Díky našim progresivním studentům z FF a časopisu Flux jsem se dnes naučil nová slova: liminální a liminalita. Určitě se i na vás brzy začnou valit z oblastí zabývajících se queery. ☺

Už zase se mi v Chrome nacpalo Vyhledat obrázek pomocí Google Lens místo běžného a fungujícího Vyhledat obrázek pomocí Google. Neumíte to někdo vrátit?

● **4. února** jsem se dostal k V.O.X. TV uvádí: Proti Větru s Danem Vávrou – Host: Lukáš Kovanda

https://www.youtube.com/watch?v=uDgpKwRlw_U

Tříhodinový pořad, kde lze dojít do nějaké hloubky, či přinejmenším dát Kovandovi dost prostoru, aby zformuloval nějaké názory a vize.

Vávra je pak chválen v komentářích, že nechal mluvit i hosta, to je výhoda takového formátu, tři hodiny by nevydržel hlaholit ani Honza Kovanic...

● **6. února** prodlužuje Sarden termín odeslání ankety O nejlepší knihy roku 2021. Takže výsledky až v příštím čísle, zatím zveřejníme ty slovenské, vlastně československé na str. 12.

● **7. února** jsem propadl hře <https://hadejslova.cz> Naštěstí jde jen o jedno slovo denně, takže by se asi věc měla hrát trochu promyšleně. Nicméně bylo tam už přes dvacet vydaných „rébusů“ z předchozích dnů a ty jsem hltavě prošel většinou na čtvrtý, pátý pokus. Vypouštím dnešní Čáslavskou, ale ne proto, že v 18:00 bude další slovo, ale kvůli tomu, že už vyjde únorový Interkom, který tam zítra či pozítří ponesu.

● **8. února** okolo poledne vyrazím do Jalny pro Interkom a odtud se vydávám do Čáslavské, trochu jsme se se Sládečkovými zapovídali, takže jsem do knihkupectví dorazil až ve čtvrt na jednu, za což mi nenaložený Filip vyčínil, jindy v tuto dobu obědvá. Až jsem si kvůli tomu zapomněl vyzvednout zásilku od Dárečka. Nechal jsem tam výtisky na prodej a pilím do Arga za Richardem Klíčnickem, který v pátek s Terezou odletá do Thajska. Bohužel se to domáкло i vedení firmy a svolalo na druhou hodinu poradou, aby se dověděli, co si bez Richarda počnou. Takže jsem popadl jen pár recenzních výtisků, *Civilizace* zase nebyly, až nebudu mít co číst, asi si ji raději koupím...

● **9. února** je konečně dokončena rekonstrukce přízemí, pan Č. buď pochválen, teď budeme tak měsíc zbavovat dům prachu.

● **10. února** jdeme s Michaelou na Břežanku, částečně nalákání ohlášenou přítomností Ondřeje Neffa, z té ale nakonec sešlo a všichni někam pospíchali, takže jsme v hospodě zůstali v půl osmé sami. Večer píše Richard Podaný: Čerstvá zpráva z francouzské, tedy přímo bretonské fronty: Eurydika dělá nový překlad Weissova Domu o 1000 patrech!

● **11. února** pošta dovalila mou novou nízkonákladovou knihu Marie Uhrové: Malířská romance.

● **13. února** Dnes je to deset let, co zemřel Eda Eck. Pohřeb měl v magickém datu 21. 02. 2012. Otec Zdeněk, který tehdy vedl obřad, se v mezidobí stal světicím biskupem pražským, takže zádušní mše, kterou zařídila Milena, už nebyla na Jiřího z Poděbrad, ale v malé Chórové kapli katedrály Pražského hradu.

Mše byla velmi intimní, Milena vůbec netušila, že taková kaple za zavřenými dveřmi ve Vitu existuje. I následující oběd v hospodě Kuchyň v suterénu Salmovského paláce se vydařil. Dorazilo devět „příbuzných a přátel“, my jsme bohužel chyběli, ještě budujeme.

Večer rozesílám Interkomy o CKČ v PDF autorům, které pošta nenašla, jen jedna autorka se ozvala a poděkovala :-)

● **15. února** se ke čtenářům dostal únorový Interkom, Franta Novotný si všiml, že u povídky není uvedený autor, prozradil tak na sebe, že nečte mé úvodníky, pravda, já také třeba v Echu nečtu Balšínska a přejdu hned na články, ale mé úvodníky jsou kratší a jistě i zábavnější.

A večer kvůli Interkomu, který se mi líbí stále víc, zavolał Zdeněk Pobuda, jen doufám, že to není projev nemoci, ale naopak známka uzdravování :-)

TECHNICKÁ POMOC - ODSTRANĚNÍ NEBEZPEČNÝCH STAVŮ
uvolněný plech na střeše paneláku, visí asi metr přes okraj, 70-ti letý domovník se bojí, že ho to nahore odfoukne, a poletí jak Harry Potter při Famfrpálu

Adresa události:

OBEČ: BRNO (okr.: Brno-město)

ČÁST: Bystrc

● **16. února** se mi ozvala Miša Talašová, má v nové práci spoustu práce, a tak chvála bohu nespěchá na vydání svého románu.

● **17. února** paní Sylva Švestková dovezla od Pavla Poláčka sokly pod náš staronový nábytek. Když sleduju, jak to jde, tak na nich ještě dlouho stát nebude.

● **18. února** Eva Hauserová mi nabízí k vydání dětskou knihu, že bych z SF přešel na literaturu pro děti (příběh italského vrabčáka Čipího už je vysázený). Slíbil jsem jí, že na to přes víkend kouknu, ale pak jsem makal na převodu *Nadace* do epub pro Triton...

Ivan Adamovič nám poslal divadelní recenzi, těšte se na příští číslo, a Richard Spousta zase do Odposlechnuto prostřednictvím známých brněnských hasičů takovýto úsměvný záznam tíšňového volání.

● **19. února** mi píše Ivo Železný kvůli knize Ludmily Freiové, Ústav pro českou literaturu AV ČR se zajímá o podrobnosti sešrotování Silvestra Stina. Moc jsem jeho vzpomínání nedoplnil, k nakladatelským domům (a jejich pracovníkům) jsem tehdy jen nábožně vzhlížel. Ale někdo, možná paní Freiová, mi říkal, že když šla kniha do stoupy, poslali z nakladatelství ředitelského šoféra pro její autorské výtisky, o kterých mu ona řekla, že už je všechny rozdala...

Franta Houdek nám posílá Vědu, jde na operaci, tak aby měl napracováno dopředu a nemusel to dělat při rekonvalescenci. To naše ilustrátorka Kris má příjemnější starosti, čeká robátka, ale práci pro Interkom má také komplikovanější.

● **21. února** mi volá Jiřina Vorlová, až ode mne se dověděla, že Líba Čermáková před rokem zemřela. Jiřina špatně vidí, tak má omluvu, že nečte Interkom podrobně.

Ahoj, milý Zdeňku, přeposílám článek od Pétí. My si ještě ohříváme kosti v Dubaji, ale dnes už naposled. Hodně paralel se sci-fi. Mávám, Dáša. Takže dorazil poslední text březnového čísla a tím pádem mi došly výmluvy a musím dopsat i své upoutávky.

Zuřivě sháním začátek povídky *Reginald v divadle* od Sakiho, přestože nejde o SF, s pomocí scifistické obce si tento přes sto deset let starý postřeh můžete přečíst na straně 12.

Zdeněk Rampas

Kamarád čtvrtek (Pozvánka do hospody)

Začátkem roku 1997 jsem začal psát úvahy, eseje, reportáže do Neviditelného psa, prvního českého webového deníku, kde mi nakonec jeho principál Ondřej Neff (aka Aston) věnoval samostatnou rubriku Šamanovo doupě, kam píšu dodnes. K pětadvacátého výročí se ve svém doupěti nyní pravidelně dopouštím přestupku, známého jako Vzpomínání starého zbrojnoše. V rámci toho jsem zavzpomínal i na kulturní hospodu, kterou provozoval nakladatel Vlasta Talaš. Tehdy se každý čtvrtek odpoledne scházela doslova vybraná společnost v patře nad knihkupectvím Krakatit v Jungmannce. Každý čtvrtek odpoledne tam sedával Ondřej a u jeho stolu kroužek neviditelně psí, ale hlavně kroužek scifácký. Redakce Ikarie, spisovatelé, překladatelé, ilustrátoři, nakladatelé, čtenáři. A bylo to tam skoro jako v legendární londýnské hospodě U Bílého jelena, jak ji ve své sbírce povídek popisoval Arthur C. Clarke:

„...dá se tu běžně vidět, jak se v jednom koutě dohaduje půl tuctu rozčilených autorů s jedním zatvrzelým vydavatelem, zatímco v druhém se zase pře půl tuctu rozčilených vydavatelů s jedním zatvrzelým autorem... Kdyby Drew, náš hostinský, dostával procenta z obchodů uzavřených ve svém baru, byl by z něj dávno boháč.“

Myslím, že jsem tady taky pár povídek prodal. Ale Vlasta by z toho nezbohatl.

Jeden čas se hospoda rozšířila o vedlejší místnost, takový tam ve čtvrtek býval nával. V jedné místnosti se u piva scházeli dinosauri, zasloužili autoři a vůbec naše střední generace, ve druhém študáci nad stolními hrami popíjeli svůj čaj. V patře nad Krakoušem sídlila skutečně restaurace navýsost kulturní. A to ne jen kvůli tomu, že se do ní lezlo po schodech z knihkupectví, ale i pro to, že se v ní nesmělo kouřit. Což nebylo na konci 20. století vůbec obvyklé! Cigaretový a tabákový dým (fajfku kouřil pouze Leonard Medek) totiž škodí knihám. Odbývaly se tam křty knih, při kterých se autoři podepisovali na strop (i já tam někde mám svůj podpis). Tohle byl náš Parnas, naše kavárna Slavia! Připadal jsem si tam občas jak mezi Lumírovci po sto letech. Ale nic nevydrží věčně. Do Slavie krom Wericha a Voskovce, kteří tam během jediné kávy a jediné sodovky spáchali za odpoledne několik scének nebo písňových textů, chodili i borci z protějšího Národního divadla, kteří zde pravidelně pivali chutné alkoholické nápoje. Chutné a drahé. A Slavia byla samozřejmě taky vyhlášenou kavárnou české inteligence v době, kdy ještě česká inteligence byla bohatá. Což na konci devadesáté tak úplně neplatilo pro českou literární komunitu. Vlasta už byl z toho našeho čaje a jednoho, dvou piv (co někteří z nás ucucávali celé odpoledne až do večera) poněkud finančně nešťastný. A tak se rozhodl pro nešťastný finanční krok: Z hospody udělal klub a zavedl jednotné vstupné ve výši, tuším, asi dvacet korun. Kterážto suma se srážela z účtu vypitých či snědených laskomin.

Aston se nakrkl, pravil, že mu žádná hospodská nebude poroučet, kolik má utratit, a začal hledat náhradu. (Přitom utrácel víc, ale šlo mu o princip svobody, který má zadržovaný hluboko v hardware.) Našel jinou kulturní hospůdku, a sice Rybku na ro-

hu Opatovické a Křemencárny. Café Rybka patří Rybka Publishers, co je hned za rohem, a je sice taky knihkupectvím, kde si můžete knihy tohoto nakladatelství koupit s 20% slevou, a já jsem si jednu taky koupil. Více ne, protože se tam smělo kouřit, pročež knihy smrděly tabákovým kouřem. Ostatně málokdy bylo zřítí kupujícího, většina tržby pocházela z točeného piva a lahvového vína. Co zůstalo, byl čtvrtek.

Krakouš fungoval ve čtvrtek dál. Vlasta upustil od vstupného, ale Aston se už nevrátil. Když se člověk potřeboval setkat se všemi kamarády, musel kmitat mezi Jungmannkou a Opatovickou. Ochotně k tomu posloužil klikatý průchod ze Spálené mezi baráky, kde kdysi sídlilo nakladatelství Josefa R. Vilímka, než se z něho stal Knižní velkoobchod, národní podnik. Ale průchod zůstal, a díky němu byla a jsou obě knihkupectví od sebe vzdálena jen 600 metrů.

Pak se Ondřej přestěhoval do Zvole, párkrát ještě do Rybky přijel na motorce, ale nakonec mu profesní záprah a rodinný život znemožnily pravidelné čtvrtky v daleké pražské kafárenské knihovně. Hospůdka nad Krakatitem byla po změně majitele zavřena. Na několik let ji sice obnovil jako klub spisovatel Martin Darion Antonín, ale nakonec skončil i on. V Krakouši se i nadále knihy křtí, ale na strop se tu podepisujeme už v přízemí, v knihkupectví...

Ansámbl místních štamgastů se přestěhoval do nedaleké ulice Palackého, do hospůdky Kruh. Zapadlá krčma za dvorkem nesměla vyvést kolmý vývěsní štít na ulici, majitel nemovitosti si to nepřál. Zato nebyvala přeplněná a ceny nebyly centrálně pražské. Hospůdka se jevila spíše rázu až vesnického. Za záchody se skrýval takový šmajchlkabinet s jedním stolem, kolem něž se občas nakupilo až dvacet lidí. Rychlý přesun byl způsoben i tím, že sem už dříve často zapadli kuřáci z Krakouše, kdež si byli odbyli pracovní schůzky. Čtvrtek zůstal tradičním dnem setkávání. A čtvrtá hodina byl čas, na kdy jsme měli svůj stůl zamluven.

To už byly naše děti velké a odstěhované. Ve čtvrtek jsem si připravoval materiály pro psaní Moby Dickova týdenního přehledu, který jsem pak psával v pátek, aby ve Psu vyšel v sobotu. Někdy jsem přetáhl i čtvrtou hodinu odpolední, a tu se pak z pokoje ozýval hlas ženy Ivany, která na mne volala: „Honzo, už jsou čtyři, hola hola, hospoda volá!“ Hm, když jsem se pak v hospodském Kruhu chlubil porozuměním kruhu domácho, smáli se mi dobráci: „To nejspíš nemáš doma překážet, ani nevíš, co ti přišlo za návštěvu!“ Což mi ani na mysl nepřišlo, protože jsme se s Ivankou navzájem nepodváděli.

Když Ivana před osmi lety umřela, takhle v jednu listopadovou středu, tak jsem ji hned ve čtvrtek u Kruhu zapil.

Pak jsem začal chodit s Janinkou, jejíž manžel Jarek umřel ve stejném týdnu jako Ivanka. To už měla Jana nemoc, na kterou se umírá a nechtěli jsme ztrácet čas. Zároveň končil i Kruh. Pronajímatelům vypršela smlouva, nový nájem si nemohli dovolit. Přišel nový nájemník, nová obsluha, ale ceny už panovaly centrálně pražské. Ještě jsme tam ze setrvačnosti chodili, ale pak to tam nějak odumřelo. Po několika nezdařených poku-

sech najít něco jiného zorganizoval (na přání Jolany Tiché, abychom se všichni sešli, než se jí narodí dvojčata, pozn red.) doživotní prezident Československého fandomu Zdeněk Rampas čtvrtky v hospodě U Regenta v Koubkově ulici. Sedávali jsme tam pak s fany na zahrádce, která se dala před deštěm a zimou zatáhnout pohyblivou střechou. To už umřela i Janinka, takže to bude tak tři roky (už šest, Šamane, život utíká).

Regent byl dobrej, jenže hlavní tržbu dělali štamgasti dole ve sklepě. Nahoře byl než jeden číšník, který tam také točil pivo. Jenže objednávky na jídlo (tady bylo i jídlo, zatímco v Krakouši jen buráky a lupínky, v Kruhu pak naložený sejry, opékaná slanina či utopenec), tak ty se musely konat hromadně a včas, aby se jídlo stihlo přinést ještě kolem osmé hodiny. My se tam bavili, občas bylo nutno přirazit další stůl – ale vypadalo to, že obsluha se moc nebaví. Dvakrát jsme ten dojem měli – a potřetí tam už nešli. Naši průzkumníci obráželi různé hospody – těžká a náročná práce, budíž jim za to dík! Až jsme nakonec zakotvili v restauraci Na Břežance v Lublaňské, což je ulice kolmá na Koubkovu i známější Rumunskou. Jen asi 150 metrů od Pavláku! Nával tam byl náramnej, ale obsluha rychlá, ochotná a přívětivá – a bylo jí více než jeden. Ovšem musel se domluvit konkrétní čtvrtky, jichž nebylo více než dva do měsíce.

Jenže přišel svinský covid, a čtvrtky, ty čtvrtky s kamarády scifisty a fantazáky, na které jsem byl vlastně přes celou jednu generaci zvyklý, tak tyhle čtvrtky chciplý. Tak jasně, každou poslední středu je sčuch v restoránu kina MAT, kde se taky jí a pije, ale kecá mnohem méně, protože jde vlastně o schůzi Klubu Julese Vernea, na které je hlavním bodem přednáška nějakého člena KJV anebo jeho příznivce. Ale čtvrtky je čtvrtky!

Odposlechnuto o Ukrajině ale i o nás

Spousta lidí zde má v hlavách ukrajinské vákuum. Stále se (i v novinářině) opakuje mantra, že Ukrajinci jsou vlastně Rusové. No, nejsou. Já to chápu, dějiny této části Evropy se zde nikdy pořádně neučily a po dlouhé dekádě byly „poupravené“, protože rusifikace Ukrajiny pokračovala i za SSSR.

Ono se málo ví, že dobrých 500 let žily tyto národy v úplně jiných kulturních světech. Zatímco Ukrajina byla součástí evropského prostoru (po většinu času jako součást Polsko-litevského státu), jak ho známe my, včetně středověku s jeho rytířstvem, renesance včetně její nové racionality a nakonec i baroka, Moskva byla po staletí pouhým vazalem mongolské Zlaté hordy. A vynaňovala se z jejího vlivu jenom velice pomalu. A až v době, kdy byla objevena Amerika, položila základy své státnosti. I ty byly od začátku hodně „mongolské“. Asi stačí zmínit prvního cara – Ivana IV., řečeného Hrozného.

Ukrajina se postupně stala součástí Ruského impéria až koncem 18. století. Tedy až zhruba sto let potom, co Petr II. zakázal bojarům plnovousy, protože jeho „osvícenecký“ dvůr stále vypadal jako trpasličí sluj. A hádejte, jak Ukrajinu matička Rus přivinula na hrud': postupným poskytováním „ochrany“ před Poláky a Litevci. Čím více ochrany, tím více okupace. Nakonec, nám také v roce 1968 poskytli jenom pomoc. A pak se tu jenom zapomněli.

Peter Lelovič

Předešlý text jsem sesmolil loňského roku pro novoročního Neviditelného psa, pročež jsem po dlouhé době učinil novoroční předsevzetí. Ta si obvykle nedávám, protože většinou jde o základy, opruzy, nepřívětivé záležitosti jako hubnutí nebo (do)učení se cizím jazykům. Ale jedno potěšení jsem si slíbil: Obnovíme čtvrtky! I když už asi bude pivo dražší. Ale třeba přijdou dotace z ministerstva kultury – na podporu kultury vsuktu živé!

Článek vyšel a byl dokonce přečten, minimálně Františkem Novotným, aneb kolegou Mrožem ze Psa. Snad i proto, že jsem v článku použil fotky, kde byl historicky zvěčněn (2013), jak mu ještě v Darionově klubu v Krakouši jeho Křížník Thor křtí Františka Vrbenská a jak se podepisuje na strop, obráceně... A Franta mi napsal:

„Chci ti poděkovat za tvůj dnešní článek o scifistických čtvrtkách, za fotky s mou malíčností, a informovat tě, že čtvrtky fungují v hospodě Na Břežance stále a přerušili jsme je pouze, když platil lockdown... Nějaké pravidelné pozvánky se asi neposílají, kdo projeví zájem, prostě přijde.“

Ofiš prý probíhají sedánky od 18 hod, ale dle cedulky na stolech v kamrlíku/salonku hned takhle vpravo za pípou, jak se jde (zase!) na záchodky, tak tam to máme zamluveno už od 16:30. A vždy se najde nějaký obětavec (většinou Pagi nebo Pavel Březina), který nám ty fleky drží. Jak jste poznali z předešlého, tak já už tam taky byl a s dalšími šesti starými známými se potetelil. Taky můžete jen tak prostě přijít – i když to pivo je opravdu dražší. I jídla klasické české kuchyně nabrala současných pražských cen. Ale co by člověk neobětoval pro pozvednutí kultury stolních společností!

Honzka Kovanic

PS: O kvalitě restaurace svědčí i to, že je narvaná i v tuto podivnou dobu.

Putin občas pronese nějaký truismus třeba o tom, že muž je muž a žena je žena, a člověka pomalu dojmeme, že ještě někde mají rozum. Rusko se pak jeví jako země, která není rozvrácená (pan)sexuálním utopismem a genderovou revolucí, zná se k hodnotám a tradicím, ke kterým se západní svět otáčí zády, někdy skutečně již dosti znepokojivě.

Ale pak se Rusko připomene svou vlastní tradicí, kterou má tahle země nejspíš v genech a jen tak ji neopustí. Je to tradice potlačování svobody, umlčování nepohodlných názorů, likvidování jinak smýšlejících a konajících. **Jiří Peňas / Echo24.cz**

Levice ovládla ochranářské hnutí, protože odpovídá její politické ambici. Katastrofický scénář ekologické apokalypsy ospravedlňuje totální svržení stávajícího pořádku a zavedení své autoritativní vlády. ... Konečně by se mohla osvěcená levice chopit vlády a vnútit společnosti svou představu a jednou provždy zničit nenáviděnou střední vrstvu.

anglický konzervativní filozof Roger Scruton

Budeme chudí?

Berme to jako příležitost...

Marek Stoniš

Dobry politik má mít schopnost předvídat, co se stane v budoucnosti, a vysvětlit, proč se tak nestalo. **Winston Churchill**

pokračování ze str. 1 Po nás dvou (mně a mém kolegovi Honzovi, který na místě rozhybal mluvící hlavu robotka Alana) pak následovala další vystoupení, takže promluvil např. František Novotný, jež se rozhodl svou přednášku pojmut jako polemiku s jakousi recenzí, v níž mladý pisatel (či pisatelka?) absolutně nepochopil/a, že nesmí tolik trvat na vnitřní logice příběhu a konzistenci postav, když se přece jedná o karikaturu, a také Ondřej Neff, který shrnul své důvody, proč se pustil právě do pokračování Čapkovy hry. A byl to on, kdo právě položil onu fundamentální otázku, kterou celé tohle povídání začíná. Nač vlastně potřebujeme ty roboty, ptal se poté, co se strhla diskuse na poněkud filozofičtější témata. Nutkavou potřebu diskutovat cítili snad všichni, a tak využili příležitosti, kdy pozvaná Vilma Kadlečková neměla připravený žádný sebestopáňový proslav, ale místo toho vytáhla jen příhodu z edičního zákulisí antologie. Toho se chopil Richard Klíčník a hned přítomně vyznal vhodně zvolenými otázkami, aby přispěli nějakým názorem. Názorům na Vilminu povídku, jež bez debaty patří k vrcholům antologie, se sice všichni taktně vyhnuli, takže jaký by asi byl méně technicistní pohled autorky na roboty, se už asi nedozvíme, ale za to můžeme přemýšlet nad odpovědí na onu otázku. Vlastně bych měla být přesná, ono tolik nejde o roboty obecně, ale o inteligentní roboty. Nač budeme potřebovat stroje, které dokážou téměř dokonale imitovat lidskou inteligenci, když pro ně máme přichystané jen podřadné práce, takové, které nechce už nikdo dělat? Resp. které dosud někdo dělá, ale hrozně nerad. Kdo to je, tenhle služební lid? Na to si už odpovězte sami. A když už půjdou roboti „probudit“ k životu, s jakým postojem k sobě samým se u nich setkáme? A nestvoříme vlastně jen další depresivní márviny, pro které nebude žádné využití? Nebo jen nemrtvé loutky, jimž bude chybět ona důležitá „jiskra“? Protože jediný, kdo má patent na stvoření, je Bůh. A i on možná není tak úplně rozhodnutý, zda je lepším vzorem Kain, nebo Ábel. Svět údajně potřebuje oba dva, jak nás v závěru Miniconu poučil Karol Sidon. A potřebuje snad nějaké golemy, aby tu hádanku za něj vyluštili? Ne, je to člověk, kdo se snaží vyrobit si mechanické pomocníky od počátku věků. Ovšem posedlost, s jakou těmto pomocníkům vtiskává svou vlastní podobu, zavání až nějakou psychiatrickou diagnózou. Potřebuje snad podlahový čistič, aby měl obličej, který vidávám v zrcadle? Potřebuje kuchyňský robot lidské ruce (nejlépe s nalakovanými nehty), aby rozmixoval těsto? A musí automat na tramvajové lístky hovořit medovým ženským hlasem, když žádá „stiskněte opakovaně tlačítko RESET“? Takže opravdu, nač vlastně potřebujeme ty roboty, že jim stále toužíme dát vlastní podobu? Vyrábíme nápodobu člověka, jeho mozku i jeho těla, ale nač? Cítíme se snad na předlidené planetě osamělí? Nebo máme jen utkvělou představu, že tvoříme nějaký středobod ve vesmíru, kolem kterého se točí planety i hvězdy? Vzor, kterému se nakonec musí všechno podobat? Proč na nás hovoří z reklam a kreslených filmů personifikovaná zvířata? Liška v kalhotkách? Tancující pandy? Zpívající rybky? Kočka, co rozumí výpočtu RPSN? Už s tím jsme byli dost úchylní, a teď to samé čeká roboty. Asi bych se nedivila, kdyby po úspěšném získání sebeidentity, až z nich budou roboti, a ne roboty, až prostě

vyřeší paradox barona Prášila a vytáhnou se za uši z toho marastu, do jakého je uvrhla lidská domýšlivost, přebudovali své robotické tělo na praktické chodící krabice a její horní část osázeli čidly a automatickou ochranou před deštěm. Komu by se nelíbilo, aby mu rovnou z hlavy vyrostl deštník, kdykoliv začne pršet? Velmi praktické, že? Pokud ovšem z nich nebudou nepromokavé koule, které převálcují všechny naše naivní představy o tom, jak by roboti chtěli vypadat a co by chtěli dělat. A pak už bude úplně jedno, na co jsme je potřebovali. Otázkou zůstane, zda budou oni potřebovat nás. Nebo prostě dospějeme ke dvěma paralelním civilizacím, které si každá půjdou po své linii? V tom lepším případě.

Čapek snil o robotech, kteří budou od lidí k nerozeznání, ale budou poslušní (podle dnešní terminologie ovšem stvořil androida). Ale došlo mu, že to lidem nevyjde. Poslušnost si totiž můžeme vynutit jen z pozice moci. Tu máme jako lidé moc rádi. Abychom si ji dopřáli, jsme ochotni k poslušnosti nutit příslušníky vlastního druhu, nějakou skupinu, o níž prohlásíme, že je méně hodnotná než ta vládnoucí (určitě to znáte, třeba pod heslem „Čtyři nohy dobré, dvě lepší“). Trvalo staletí, než to ty skupiny přestalo bavit. Přesto ale někdo musí vzít džob „služebného lidu“, a tak z toho děláme win-win strategii, resp. výměnný obchod. Nazýváme to různě – od genderového kontraktu přes vojenskou službu až po pracovní smlouvu. U robotů tak nějak doufáme, že se jim bude chtít pracovat pro lidského „pána“ jen tak, za nic. Neuvěřitelným epickým obloukem se tak vracíme ke kořenům slova „robot“ a ožívujeme představu původní „roboty“, tedy nevolnictví. Přes všechny spekulace, které rozpoutal v roce 2010 na svém blogu programátor a organizátor hackathonů Martin Hassman, jedná se o slovo slovanského původu a v praslovanštině mělo tvar *orbota (*orb, tj. otrok), aspoň tak to tvrdí Český etymologický slovník. Zachovalo se v celé řadě slovanských jazyků („robotnik“ polsky, „robotnik“ slovensky, „robota“ rusky) i ve slezském nářečí („robot“ ve smyslu „práce“ nebo „zaměstnání“) a zůstalo i v němčině („arbeits“ neboli „práce“). V Rakousku a některých oblastech Německa se lze dokonce setkat s výrazem Robath, pocházejícím ze slovanského výrazu „robot“, což je z hlediska etymologického celkem paradoxní, neboť stejné slovo vstoupilo do shodné jazykové rodiny dvakrát. Ve feudálním systému představovala robot osobní službu sedláků a rolníků či chalupníků-bezzemků pro majitele panství a zahrnovala velmi širokou paletu rozličných činností po určitý počet dní v roce. Robotník pak označoval poddaného, zdarma pracujícího pro svého pána. Rozsah roboty značně stoupl v pobělohorském období, kdy činila až 100–150 dní práce „na panském“ ročně, takže se leckde robotovalo celý týden, a někde dokonce i v neděli a ve svátek. Robotka nebyla v českých zemích dlouho upravena zákonem a řídila se spíš zvyklostmi, jelikož panovník se nechtěl do poměrů mezi vrchností a poddanými míchat. Zakročil až ve chvíli, kdy si sedláci chtěli pomoci násilím. (Nepřipomíná vám to něco?) A tak vznikl v roce 1680 robotní patent Leopolda I., který zreguloval povinnost roboty na maximálně tři dny v týdnu (ovšem v době žní, senoseče a strhání rybníků, jakož i v nepředvídaných nebezpečích museli

poddání robotovati ustavičně). K úplnému zrušení roboty došlo u nás až v roce 1848. Ale nemylme se, robota zdaleka není jenom záležitostí feudalismu. Právě pohled do historie nás může poučit o tom, že onen „služebný lid“ prostě potřebujeme od úsvitu dějin. Původ roboty totiž sahá až do dob římské říše. Byla obvyklá především v Galii, kde se s ní seznámili Frankové. Prostřednictvím Franků se pak rozšířila do celé západní a střední Evropy. V říši římské bývali k soukromým (panským) robotám (operae) povinni nejen otroci, nýbrž i kolonové, a často i lidé propuštění na svobodu. Kolonové robotovali na panské půdě k doplnění ročního platu, propuštěnci pak z toho důvodu, aby jim byla udělena svoboda. V městech robota představovala zejména službu v domácnosti, na venkově pak činnosti hlídačské a polní. Vedle toho tu byla ještě robota veřejná čili státní (operae publicae), která sloužila k udržování komunikací a poštovního spojení a dopadala na svobodné obyvatele římských provincií, zvláště na obyvatele venkova, kteří byli povinni stavět a udržovat cesty, mosty, hráze, přístavy, dodávat pro potřeby pošty koně a povozy, poskytovat poštovním zřízením a státním funkcionářům nocleh a stravu aj. (Jojo, bez robotníků tu prostě nešlo). Ale teď vážně. Konec exkurzu do Ottova slovníku naučného, vraťme se k naší fundamentální otázce.

Chceme mít z robotů robotníky? Nač je potřebujeme inteligentní, takže složitě vymyslíme různé nápodoby neuronové sítě, jakousi křemíkovou imitaci lidského mozku? A ještě se trápíme s procesem učení, aby se v dokonalém robotím těle neproháněl pouze přerostlý gumidek? A řešíme i odvážnou myšlenku, že si roboti (androidi?) zaslouží prožívat i emoční stavy. Protože jak všichni víme, je několik druhů inteligence a jenom s tou logicko-operační si nevystačíme. Stačí se mrknout, jak došlo k většině převratných vynálezů, které posunuly naši civilizaci vpřed (vyjma zbraní, ty naši civilizaci posunuly leda tak do pekla). Náhoda? Štěstí? Tragédie? Lajdáctví? Nebo nezbytné vyústění celého úsilí, vyprovokované emočním nábojem, jež spustilo ten správný proces ve vesmíru? Jenže pro výkon podřadných činností snad nemusí být robot zrovna geniální vynálezce, že? Tak proč „chytré“ roboty? Potřebujeme snad, aby robotický uklízeč podlah řešil nějaké složité úkoly, třeba jak objet nějakou překážku? Jak vymést pavučinu z rohů, do kterých se svým kulatým tělem nevpasuje? Jak neuvíznout mezi nohama židle? Jak tiše a beze stopy uklidit mrtvolu? Inu možná. Taková dovednost by se asi hodila, pokud nechcete věčně z místností stěhovat nábytek, se kterým si náš zázračný „pomocník“ neporadí. Jenže tady zatím dost narážíme. To totiž chce nápady, kreativitu a nebát se přijímat odvážná rozhodnutí (třeba i skočit ze schodů, když si to situace vyžaduje, a to i když je nastavená virtuální zed'). Přetrvávajícím limitem robotů je právě schopnost samostatného rozhodování. Sice můžete namítnout, že automatizace je rozšiřována i do oblastí tzv. špatné či neúplně strukturovaných úloh a tím pádem musí zákonitě fušovat i do některých fází rozhodovacího procesu, např. do shromažďování a rozboru informací a podkladů, do formulace cílů a kritérií řešení, do hodnocení variant řešení a odhadů rizika rozhodnutí. Ano, tohle už umí a proto nám

dokážou poradit, jaké finanční produkty máme zvolit, do jakých fondů investovat, jaké povinné ručení vybrat, co si vzít na sebe nebo jak předejít placení pokut za špatné parkování. Když ale dojde na lámání chleba a žádné přednastavené algoritmy se na nějakou nečekanou situaci nehodí, robot neudělá nic. V čem je háček?

Většinu robotů, které v dnešní době využíváme, můžeme charakterizovat jako kognitivistické roboty. Kognitivizmus jako nejstarší paradigma umělé inteligence (tzv. tradiční), jehož počátky tkví už ve čtyřicátých letech 20. století, chápe kognici (vnímání, myšlení) jako výpočetní proces se symboly, které reprezentují svět. Fungování robota má tudíž algoritmickou povahu – prostě jen provádí výpočty se symboly, jež představují nějaké vlastnosti světa. Výpočetní proces je nezávislý na materii, podstatná je pouze funkce koleček v soukolí, ne jejich fyzická realizace. Myslet tedy de facto znamená realizovat správný program. Jde-li o průmyslového robota, který kontroluje výrobky, pak se jeho vnitřní svět skládá například z těchto symbolů: vadný výrobek/dobry výrobek. Robot pak z vnějšího světa přijímá podněty, přeměňuje je na symboly (vadný/dobry), upravuje interní reprezentaci světa a rozhoduje se, jakou akci provede, aby splnil nějaký cíl. Takový robot je předem daný, nepotřebuje „vnitřně srústat“ a v tom se liší od emergentistických robotů, u kterých se mohou objevit i schopnosti, které jim tvůrce explicitně nepředepsal. Tomu sice lze prostřednictvím zpětné vazby naznačit, co bylo dobré a co ne, a budeme-li mít štěstí, jeho struktura se trochu pozmění a výsledkem bude žádoucí chování. Co se však uvnitř děje, půjde jen těžko určit. „Vnitřnosti“ takového robota už nelze tak snadno opravovat. Na druhou stranu může robot zvládnout i některé situace, pro něž nebyl přímo naprogramován. A když štěstí mít nebudeme.... Ale fuj, tohle je pořád dokola! Co s tím Čapkem pořád všichni mají? Proč ty protesty a skeptické vize kolem snů o robotech 3. generace? Co komu vadí na tom, že ti už pomocí technik umělé inteligence dokážou dokonale napodobit schopnosti člověka, jako je posuzování, odvozování hypotéz, jejich ověřování a rozhodování? Aha, že to poslouží tak akorát vojenskému výzkumu. Nebo soukromým korporacím. Ovšem. Kdo by se divil, že oba sektory mají tak enormní zájem? Bavíme se tu o tzv. silné umělé inteligenci, která disponuje myslí, rozumí a má kognitivní stavy, oproti té slabé, která umí jenom přesně definované a strukturované postupy a ke zpracování nestrukturovaných vstupů se učí ze svých chyb za pomoci nějakého „učitele“. Hezkým příkladem rozdílu mezi nimi je Schankův-Abelsonův algoritmus, simulující lidskou schopnost porozumět příběhům. Z složených příběhů dokáže odvozovat to, co v nich není explicitně řečeno. Hezké, že? Inu, proč ne. Nakonec, jaký je výsledek, když se UI chopí pera a píše povídky, odprezentoval na Miniconu Petr Stančík, který se účastnil projektu Digitální spisovatel, pořádaného Českým rozhlasem. Umělá inteligence založená na systému GPT3 tu ve spolupráci s českými autory vytváří příběhy různými způsoby. Inspiruje, vygeneruje nápady, střídá se s člověkem v psaní, nebo za ně dílo dokončuje. Ve srovnání s povídkou, kterou napsal lidský spisovatel sám, ovšem prezentovaná audiokázka neobstála.

Nastala budoucnost a já si k ní dám hranolky

Z ekologického hnutí je velmi snadné si dělat legraci. Jsou směšně apokalyptičtí a myslí si, že svět do dvanácti let zanikne, mnoho jejich předpovědí se nenaplnilo a jejich vůdkyní se v jednu chvíli stala náctiletá dívka ze Švédska. Přesto, jak už jsem psal, mají v podstatě pravdu, alespoň pokud jde o celkový pohled na věc. Globální oteplování existuje. Bude mít negativní důsledky (i když jak moc negativní, to se teprve uvidí), a my bychom se měli snažit ho zastavit. Je obrovská škoda, že si ekologické hnutí tak důkladně přisvojila levice a že se proto mnozí konzervativci místo boje rozhodli celou problematiku popírat.

Naděje je však ještě dost. Někteří pravcově smýšlející lidé, jako například Roger Scruton, se vrátili k původní vizi environmentalismu, která zdůrazňuje potřebu chránit místní a národní hodnoty. Finsko by mělo chránit své lesy před nadměrným využíváním, protože jsou klíčovou součástí finské národní identity a přinášejí Finům velký užitek. Slovo „globální“ ve výrazu „globální oteplování“ odvedlo naši pozornost od konkrétních místních opatření; namísto toho vykřikujeme neurčité proklamace o potřebě systémových změn. Pro tento směr environmentalismu mám velké pochopení, ale existuje i jiná cesta.

Jde o technooptimismus, který se snaží řešit ekologickou krizi spíše pomocí vědy a inovací než odstraněním kapitalismu. V některých ohledech představuje protipól konzervativního přístupu, avšak zároveň jej v jiných aspektech doplňuje. Místo vládních regulací a plánování, které zjevně nefungují, bychom měli nechat trh rozhodovat o inovativních řešeních na.....

Kroutili jsme hlavou nad tím, jak příběh postrádá vnitřní logiku, postavám schází jakákoliv motivace a závěr nenese žádnou pointu. Prostě je to pořád jenom program, na to pamatujme. Vypiplaný, rafinovaný, nadějný, ale pořád jenom program.

➤ A jaké z toho všeho plyne poučení? Než si budeme dál hrát na Bohy, co si takhle zodpovědět onu fundamentální otázku. Takže: Nač vlastně potřebujeme ty roboty? Chceme služebnky, vynálezce, dokonalé vojáky, nebo prostě jen parťáky pro život? Chceme náhradníky za vlastní lenost, nebo osobní trenéry, kteří z nás udělají lepší lidi (něco ve stylu „Babičky dobjete přesně“)? Chceme jim svěřit, jak bude náš život vypadat? Aby řídili, co budeme jíst a pít, kam budeme chodit a co si doma pustíme za film? Nebo chceme řídit je a zůstat pány svých životů? Jestli to nevíme, tak se obávám, že to dopadne jako s Frankensteinem. Taky bych se nasrala, kdybych do vínku dostala ksicht jako to jeho monstrum a ještě k tomu mozek bůhvíjakého ignoranta. Za takový nedostatek empatie si tvůrce nic jiného nezaslouží než... Však vy víte co. **Zuzana Hloušková**

šich současných problémů. A jedním z těchto zajímavých řešení je laboratorně pěstované maso.

Laboratorně pěstované maso se může zdát futuristickým řešením a dost možná i dystopií, ale už existuje. U zrodu této myšlenky stál experiment, který byl proveden v roce 1912.



Winston Churchill v roce 1931 předpověděl, že za padesát let „se vyhneme absurditě chovu celých kuřat, abychom z nich pak snědli prsa nebo křídla, tím, že tyto části budeme pěstovat odděleně ve vhodném prostředí.“ Churchill měl pravdu, i když se o několik desetiletí zpozdil. V roce 2013 vyrobili vědci z Maastrichtské univerzity ve své laboratoři hamburger, který otestovali tři kulinářští kritici. Burger sice vyšel na více než 300 000 dolarů a jeho výroba trvala dva roky – mějte to na paměti, až si budete příště stěžovat, že u McDonalda byli pomalí nebo drazí – ale podle všeho byl chuťově k nerozeznání od normálního hovězího masa.

Od té doby došlo k dalšímu pokroku. Náklady se výrazně snížily. Hovězí placka, která dříve stála 300 000 dolarů, dnes nestojí ani 10 dolarů. A v budoucnu se náklady ještě sníží, protože se zdokonalí technologie a rozšíří výroba. V brzké době se očekává vyrovnání cen mezi „pravým“ masem a masem vyráběným „bez zabíjení“. V prosinci 2020 vládní regulační orgán pro Singapur schválil laboratorně pěstované kuřecí nuggety pro komerční prodej, což se v tomto odvětví považuje za přelomové rozhodnutí. Všechna znamení ukazují správným směrem. Bez ohledu na to, zda to bude v příštích pěti, deseti nebo dvaceti letech, laboratorně pěstované maso změní budoucnost spotřeby masa na celém světě. Nejde o žádnou sci-fi fantazii ze Silicon Valley, ale o realistickou (možná až příliš opatrnou) předpověď budoucnosti.

Proč je tedy laboratorně pěstované maso tak fascinující? lnu, zabíjí dvě mouchy jednou ranou, protože zohledňuje jak práva zvířat, tak životní prostředí. Celosvětová spotřeba masa roste a to znamená, že je třeba porážet více zvířat. Většinu lidí, včetně mé maličkosti, nevádí, že jsou zvířata zabijena pro naši spotřebu, ale chceme, aby před smrtí žila ve více či méně dobrých (nebo alespoň ne strašných) životních podmínkách. To však bohužel neplatí, zejména pro kuřata. V roce 2018 bylo

poraženo 69 miliard kuřat. Dalším nejoblíbenějším zvířetem byla prasata, kterých bylo poraženo 1,5 miliardy. V posledním půlstoletí stojí za růstem spotřeby masa a porážek zvířat především drůbež. Chov kuřat je levný a drtivá většina z nich je chována v příšerných podmínkách továrních farem, kde zvířata nikdy nespátí denní světlo. Problém ještě zhoršuje skutečnost, že kráva váží tolik co 300 kuřat.

Nemusíte být zrovna vegani, abyste chtěli snížit utrpení zvířat ve světovém měřítku. Mně osobně možná záleží na vlastním potěšení víc než na utrpení zvířat, ale nepochybně by bylo dobré tento nepoměr poněkud vyvážit. Laboratorně pěstované maso by snížilo utrpení zvířat, protože v tomto případě není nutné zabíjet jakákoli zvířata. Jakmile laboratorně pěstované maso zlevní a stane se populárnějším, jatka by mohla být uzavřena a skutečné maso by se mohlo stát luxusnějším zbožím, což by vedlo ke zlepšení životních podmínek zvířat na celém světě. Z teoretického hlediska by tedy vegani měli podporovat laboratorně pěstované maso, protože je v souladu s jejich etickým názorem; neškodí žádným zvířatům. Vyplývají z toho i další důsledky? Pokud dokážeme laboratorně vypěstovat hovězí maso, možná bychom zvládli vypěstovat i pandí nebo sloní maso a uspokojit tak choutky svérázných spotřebitelů. Já osobně bych chtěl ochutnat steak z mamuta.

Kromě vyřešení etické otázky může laboratorně pěstované maso také bojovat proti klimatickým změnám. Kritici sice tvrdí, že výrobní proces je náročný na emise oxidu uhličitého a škodí planetě, ale současné zemědělské postupy jsou stejně náročné. Farmy zabírají obrovské plochy a vedou k odlesňování. A co je důležité: rostlinné alternativy masa se potýkají se stejným problémem. Pěstování sóji je jedním z hlavních faktorů, které přispívají k ničení Amazonie. Laboratorní pěstování může vyřešit i tento problém a zpomalit odlesňování tím, že sníží potávku po sóji i pastvinách.

Laboratorně pěstované maso má i další výhody, které nebudu rozebírat. Díky výrobě v kontrolovaných a hygienických podmínkách by došlo k omezení výskytu otrav z jídla. Pomohlo by také v boji proti rezistenci vůči antibiotikům, která je částečně způsobena intenzivním chovem zvířat. Hlavní výhoda by však měla být jasná. Totiž, že budoucnost nebude bezmasá. Veganští puritáni se mohou zlobit, ale laboratorně pěstované maso znamená, že si budu moci uvařit boloňské špagety, aniž bych ublížil jedinému zvířeti nebo poškodil životní prostředí. Pravděpodobně si budu chtít občas dopřát skutečný steak jako luxus, ale doufejme, že během příštích deseti let si budu moci dát laboratorně vypěstovaný Big Mac s hranolky. A jsem si jistý, že v něm bude méně umělých látek než v tom, co mi servírují teď.

Petr Svoreň, jr.

Odposlechnuto

„Konec konců,“ řekla vévodkyně tlumeně, „jsou jisté věci, kterým se nemůžete vyhnout. Dobro a zlo, řádné chování a mravní počestnost mají jisté, jasně stanovené hranice.“

„Nu,“ odpověděl Reginald, „pokud jde o hranice, ty má i ruská veleříše. Potíž je v tom, že hranice nejsou vždycky na stejném místě.“

Sakí: Reginald v divadle (okolo roku 1904)

Protože nám už nefunguje Akademie a výsledky ankety Sardenu také ještě neznáme, přinášíme žebříček loňské produkce ze serveru scifi.sk

Obdobný seznam nejlepších domácích produkce najdete na straně 28. Věříme, že pohled přes hranice navíc umožní méně zaujaté srovnání.

To nejlepší za rok 2021: Science fiction

- Isaac Asimov - Ja, robot (*Lindení*)
- William Gibson - Neuromant (*Slovart*)
- Frank Herbert - Božský imperátor Duny (*Premedia*)
- Stanislaw Lem - Solaris (*Ikar*)

Česky

- Neal Asher - Voják (*Polaris*)
- Laurent Binet - Civilizace (*Argo*)
- Octavia Butler - Podobnoství o rozsévání (*Argo*)
- Liou Cixin - Toulavá Země (*Host*)
- William Gibson - Hardcore Mona Lisa (*Laser*)
- Peter F. Hamilton - Prázdnota: Sny a Prázdnota: Čas (*Planeta 9*)
- Mary Robinette Kowal - Počítání hvězd (*Fobos*)
- Arkady Martine - Vzpomínka zvaná říše (*Host*)
- Tamsyn Muir - Gideon Devátá (*Host*)
- Jóko Ogawa - Ostrov bez paměti/Ostrov ztracených vzpomínek (*Lindení a Leda*)
- Robert Silverberg - To nejlepší ze Silverberga (*Laser*)
- Dan Simmons - Endymionův vzestup (*Argo*)
- Neal Stephenson - Kryptonomikon (*Argo*)
- Walter Tevis - Muž, který spadl na Zemi (*Argo*)
- Andy Weir - Spasitel (*Laser*)

To nejlepší za rok 2021: Fantasy

- Ben Aaronovitch - Rieky Londýna (*Slovart*)
- Stephen Fry - Hrdinovia (*Tatran*)
- Stuart Turton - Diabol a temné vody / Ďábel a temné vody (*Slovenský spisovateľ a Vendeta*)

Česky

- Joe Abercrombie - Potíž s mírem (*Polaris*)
- Robert Jackson Bennett - Světátvůrci (*Host*)
- Susanna Clarke - Piranesi (*Argo*)
- Kevin Hearne - Inkoust a pečeť (*Laser*)
- Robert E. Howard - Král Conan (*Argo*)
- N. K. Jemisin - Stali jsme se městem (*Host*)
- N. K. Jemisin - Smrtící Luna (*Host*)
- Silvia Moreno-Garcia - Bohové jadeitu a stínu (*Jota*)
- Adam Przechrzta - Adept (*Fobos*)
- Alistair Rennie - Chmurný válečník (*Planeta 9*)
- Michael Swanwick - Dcera železného draka (*Argo*)
- Jodi Taylor - Jedna zatracená pohroma za druhou (*Laser*)
- Ted Williams - Koruna z čaroděva 1 a 2 (*Laser*)

Arkady Martineová: Vzpomínka zvaná říše

Možná je to nelaskavé, protože vydavatelé se zřejmě musí občas snažit prodat knihy, které jsou chytřejší než jejich předpokládání čtenáři, ale knižní marketing pro mne představuje snad nevyčerpatelný zdroj pobavení. Když jsem si na obálce knihy nazvané *Vzpomínka zvaná říše* přečetl, že je vhodná pro fanoušky C. J. Cherryhové, Ann Leckieové, Iana M. Bankse a Isaaca Asimova, ještě jsem na poslední chvíli zauvažoval, že si knihu nekoupím, protože odváží-li se dneska někdo nabízet román o galaktické říši, aniž by myslel i na fanoušky Franka Herberta, zaslouží si neuspět. Dodatečně se musím za svoji kousavost omluvit: i když mi kniha zmiňované autory – pomineme-li skutečnost, že zde existuje jakási „vesmírná říše“ – nijak zvlášť neovokovala, od *Duny* je opravdu významně odlišná (a pro její „fanoušky“ potenciálně nevhodná). Přesto může trochu paradoxně srovnání s dílem Franka Herberta vysvětlit, zda má vlastně román Arkady Martineové smysl čist. Obě knihy totiž ukazují zvlášť zřetelně kontrast mezi dosavadním a patrně nastupujícím pojetím žánrové literatury: jde o příběh, jehož situace a zápletky jsou vystavěny poměrně klasicky, ale který se přesto odehraje neobvykle a pro čtenáře může představovat nezvyklý zážitek, ať to pro něj bude zkušenost vítaná nebo ne.

Hrdinkou knihy je nová – pod tíhou okolností mladá a nezkušená – velvyslankyně nevelké vesmírné stanice u obří a rozpínavé meziplanetární říše, kde má po podezřelém zmizení předchozího velvyslance zajistit, aby její domov i nadále zůstal nezávislý a nebyl svým mocným sousedem anektován. To vůbec není špatné východisko. Jde o situaci typově dobře známou, takže nám ji autorka nemusí zvlášť vysvětlovat, může se soustředit na to, aby jí nějak zajímavě ozvláštnila. Perspektiva hlavní hrdinky také umožňuje, abychom svět poznávali postupně, takže je pro nás v zásadě srozumitelný, aniž bychom do něj potřebovali dlouze uvádět; a pokud něčemu nerozumíme, je to obvykle plánovaná součást zápletky. Neobvyklý je způsob, jakým se příběh odehrává. Větší pozornost než tomu, co se stalo, je věnována tomu, jak jednotlivé postavy na události reagují, a to na sci-fi v překvapivě jemných odstínech emocí, interpretací emocí a vnímání interpretací. Prožívané vztahy jsou zde důležitější než zažívané příhody. Protože se hlavní hrdince navíc podivným řízením osudu podaří okamžitě se zamílovat do první osoby, kterou na cizí planetě spatří, neváhal bych použít ani označení romantické melodrama.

Nejde ovšem o svévolný posun. Teiskalánská říše je navzdory své technologické převaze zvláštním způsobem archaická, hlavními uznávanými obory činnosti v ní jsou alchémie a poezie, což představuje emocionální rozpětí, kterého už naše dnešní společnost není schopna. V říši má politika mnohem

blíže k Vídeňskému kongresu, kde bylo tančeno valčíku stejně důležité jako jednání nad mapou Evropy. Ekonomická, vojenská a strategická síla stále zůstávají nezpochybnitelným limitem diplomacie, ale charakter diplomata a jeho společenský status, které se zde posuzují měřítky pozdní rozvinuté kultury, jsou stejně důležité, protože určují, jak vážně bude brán a nakolik bude jeho hlas uznáván. Nedá se proto říct, že by asi autorka situaci usnadňovala přehnaně. Její komorní konverzační drama se sice odehrává v kulisách možná až příliš velkých, než aby působily úplně věrohodně, ale respektuje, že diplomate mají omezené možnosti, hrají s kartami, které jim obvykle rozdal někdo jiný. Je příznačné, že diplomaté se hrdiny knih stávají jen zřídka, obvykle jen v ybočiči ze své běžné role. *Vzpomínka zvaná říše* jeden z takových případů ukazuje a okolnosti, za kterých k tomu dojde, autorka vytvoří dostatečně věrohodně a poskládá natolik logicky, že knihu nejde odbýt jen jako červenou knihovnu s výstředními kulisami.

Východiska *Duny* nejsou příliš odlišná. I tam se postavy nacházejí ve spleť mocenské situace, o které převážně mezi sebou hovoří. Ale Frank Herbert tento velkoryse rozehraný politický gambit nemilosrdně přeruší ve prospěch archetypálního příběhu o hrdinovi, který vše ztratí, propadá se na dno a trpí, aby následně s novým pochopením situace i sama sebe povstal a zvítězil, a to částečně mimo původně daný rozvrh. Herbertovo pojednání tradičního schématu je v řadě ohledů novátorské a možná právě proto, že klasické postupy transformuje pro moderní vnímání a citění, byla jeho kniha nakonec tak úspěšná. Román Arkady Martineové se podle mne neodlišuje tím, že by koncept „hrdiny“ přímo odmítal, spíše ho proměňuje způsobem natolik zásadním, že už ho fakticky odpoutává od dávno zažitých podob. Autorka totiž do značné míry zachovává průběh vnějších událostí, jak bychom je v dobrodružném příběhu očekávali: dlouho to sice vypadá, že zlomové krizi se v její klasické, násilné podobě autorka vyhne, ale nakonec k ní dochází a hlavní hrdinka se s ní musí vypořádat. Učiní tak vskutku překvapivě: zůstane paralyzována. Takový stav má ovšem své důvody, mně přijdou důležité tři: nedostatek reflexe, potíže s vlastní identitou a neschopnost vlastního činu. Ani jedna z těch věcí nicméně není primárně vada příběhu nebo charakterový problém postavy, všechny mají svoje vnější důvody. A paralýza, ke které vedou, neznamená nutně, že by hrdinka ve svém snažení neuspěla.

Katarze, kterou s hrdinou v příběhu obvykle procházíme, znamená mimo jiné schopnost pohlédnout s odstupem sám na sebe a být schopen se nezaujatě posoudit. Zdejší hrdinka se ovšem nachází v pro nás poněkud netypické situaci: je vlastně „barbar“, který přichází do „civilizace“ a nahlíží, že cizí kultura je hodnotnější než jeho vlastní. Začne si proto, jak se to nezřídka stává, novou kulturu osvojovat a přebírat ji. Fakticky už



s tím začala během svého výcviku doma – a to až do té míry, že patří do kultury, která jí není vlastní, a je jí vlastní kultura, kam nepatří. Podobná nezakotvenost je u vyslance, který má hájit zájmy svého světa, na pováženou, nicméně její nadřízení byli v situaci, kdy neměli příliš na výběr. Autentické osvojení si kultury, kterou zatím znala jen zprostředkovaně, je pro ni pochopitelně náročné. Nejenže se rychle musí orientovat ve složitých společenských vztazích, ale i sama poezie jako vrchol kultury je najednou mnohem diferencovanější, než se jí původně zdálo. Existují zde módní trendy, neuctivé parodie, složité analogie, podvrtné verze a podobně, přičemž všechny tyto rozměry s sebou nesou důležité sociální významy. V takovou chvíli skutečně neexistuje prostor pro zvláštní osobní reflexi, která by mohla vést k nějaké formě prozření.

Princip vzájemné zaměnitelnosti toho, kterou kulturu považují za svoji, však nepředstavuje jediný problém s identitou. Aby byla vyslankyně v neznámých podmínkách vůbec schopna obstát, byl jí do mozku voperován implantát se staršími vzpomínkami předchozího vyslance. Její vlastní osobnost je tedy dále znejistěna názory, postoji a emocemi, u kterých si není jista, nakolik jsou vůbec její. Implantát navíc po nějaké době neočekávaně přestane fungovat, což po poměrně složité řadě peripetií vede k tomu, že hlavní hrdinka je v kritickou chvíli významně fyzicky indisponována. Krize tedy není vrcholná chvíle, kdy by se mohl člověk přímo osvědčit. V tomto příběhu jsou to vnější, nezávislé události, které ospravedlňují cosi, co bychom jinak měli sklon vnímat jako vnitřní, charakterový deficit. Případná námitka, že to autorka dělá schválně, „aby to tak vyšlo“, není na místě. Autoři to vždycky dělají tak, aby jim to „hezky“ vyšlo – a že to vypadá jinak, než bychom čekali, případně že si myslíme, že vždycky by to takhle pěkně vyjit nemuselo, na tom nic nemění: tentokrát to takhle příhodně skutečně vyšlo.

Podobně je hlavní hrdinka ušetřena i obtížnějších morálních dilemat. Ukáže se, že předchozí vyslanec vymyslel způsob, jakým by svému světu mohl zajistit nezávislost na Teiskalánské říši, leč šlo o způsob mimořádně eticky sporný. Hlavní hrdinka už vzhledem ke změněným okolnostem tuto možnost nemá, takže se nemusí podrobit očekávané a „dramaticky hodnotné“ volbě mezi prospěchem celku a ohledem na jednotlivce, řeší jen technický problém, jak s omezenými prostředky dosáhnout požadovaného cíle. Použije dvě metody. Předně se nechá využít někým, komu se hodí pro jeho vlastní cíle, a doufá, že to ve výsledku bude užitečné i pro ni. Rozhodne se tak ovšem jen na základě velmi neurčitých osobních sympatií, což je v politice postup nesmírně riskantní – zde si autorka práci přeci jen ulehčila, když předpokládá, že v cynickém prostředí jde spolehlivě odhadnout, zda nějaké emoce vycházejí z opravdových základů. Nicméně to vcelku lze interpretovat tak, že se vyslankyni podařilo úspěšně zapadnout do her a intrik ostatních. Druhá metoda je zajímavější: díky pochopení, jak funguje psychologie obyvatel říše, dokáže vytvořit situaci, kdy díky příhodnému „lobbistickému“ posunu ve veřejném mínění ostatní vyřeší její problém za ni. Dalo by se říci, že prokáže dobrý odhad a je schopna vyvolat přesně takovou míru nátlaku, aby její práci odvedl někdo jiný,

aniž by se to obrátilo proti ní. V zásadě je to fungující postup, pro diplomata zřejmě i realističtější než přímá osobní akce – nicméně koncept „hrdiny“, jak ho známe a jak se zatím v literatuře osvědčuje, zde prochází zajímavou proměnou.

Jakkoliv mají všechny změny v chápání role hlavní hrdinky pevný základ v okolnostech, za kterých se příběh odehrává, takže je možné chápat je jako součast snahy inovovat zápletku, nelze přehlédnout, že změny v psychologii titulní postavy nápadně přesně odpovídají posunům ve společnosti, kterých jsme v posledních letech svědky. *Duna* byla, a to v míře patrně dost přehnané, oslavou dospělosti. Postavy se v konfliktu s fyzickým násilím osvědčují tak, že mají vnitřní sílu, přijímají osobní zodpovědnost a snáší její následky vlastních činů. *Vzpomínka zvaná říše* oproti tomu vyzdvihuje nezralost. Postavy se s nedostatečným uznáním vyrovnávají kulturní kolaborací, dovedností přenést řešení na jiné a adaptací cizích záměrů pro svoje potřeby. Jinak řečeno hrdinové už neusilují o to, aby si mohli vážit sami sebe bez ohledu na názor ostatních a aby na základě víry ve správnost vlastního postoje mohli pohnout ostatními. Právě naopak usilují předně o uznání od ostatních, tedy uzpůsobení vlastního charakteru tak, aby měli u ostatních úspěch, který jim následně umožní je ovlivnit. Přijde mi to jako poměrně zásadní změna, protože i když v běžném životě se úspěšně používají obě strategie, beletrie až doposud významně stranila té první. Stojí přitom za povšimnutí, že „slabost“ zde není nějak pozitivně definovaný ideál, nepřipomíná buddhisticke odpojení od světa, křesťanskou pokoru ani Havlovu *moc bezmocných*. Je to jen stav, který existuje.

Kdybychom knihu chtěli brát jako odraz stavu dnešní společnosti, což je rozhodně možné, protože změny v naší kultuře dobře reflektuje, poskytovala by nám poměrně nelichotivý obrázek, protože jako správné a úspěšné zobrazuje chování, které je ve zdejší realitě nezralé a nefunkční. V tom mi *Vzpomínka zvaná říše* hodně připomíná román *Páté roční období* od N. K. Jemisinové, kde jsou jako oprávněně zobrazeny emoce, které v našem světě fungují destruktivně. Obě autorky však zručně a úspěšně vytvářejí okolnosti, za kterých jednání a čtení, které se nám zde může zdát pochybné, působí smysluplně. To je postup, který oceňuji, protože současnou zkušenost reflektuje uměleckým, tedy nikoliv triviálně popisným způsobem. Na prsto přehnané předpoklady, které potřebují, aby dramaticky ospravedlnily prožitky, které by podle současné konvence měly být žádoucí i v našem světě, lze snadno použít jako argument pro zpochybnění dnešních představ o tom, co je správné. Mně však mnohem užitečtější přijde nebrat knihu jako projev jakési předpokládané angažovanosti, ale způsobem, kterým je prvotně zamýšlena, totiž jako autonomní příběh.

Dojmy z tohoto příběhu můžou být poněkud rozporné. Například měřítka tak docela neodpovídají: věci, které se odehrají za týden, by měly trvat měsíce, nebo zájmy, které v rozlehlé říši existují, musí být natolik významné a konsolidované, že by nemělo být možné manipulovat s nimi s předváděnou lehkostí. Postavy jsou někdy přeci jen příliš poplatné současné módě: někoho může rozčilovat lesbický motiv nebo chvílemi zbytečně pubertální zobrazení vztahů a emocí. Na druhou stranu roz-

Becky Chambersová: S pokorou a nadějí

Je velmi obtížné psát o knize, nepišu románu, protože jde spíše o novelu, ve které vlastně, možná ale jen zdánlivě, nejde o zápletku, drama ani děj. Vyhledal jsem si, co si o díle myslí jiní čtenáři, a nejtrefnější mi přišla myšlenka, že se jedná o *dvě stě stran dlouhý milostný dopis adresovaný vědě*.

Jde ale o vědu či spíše její představu, jak ji prožívá autorka, vědu idealizovanou a provozovanou andělsky čistými bytostmi. Právě ta představa je pro autorku podstatná, samotné vědecké myšlení je jí při konstrukci příběhu víceméně cizí. Její mezihvězdné pravidlo přistává na prozkoumávaných planetách celé, což by předpokládalo dostupnost takových technologií, které by dle mého vylučovaly katastrofální situaci na Zemi poničené klimatickou katastrofou. O té se hrdinové dovidají vždy, když se u nějaké planety na jejich výzkumné cestě proberou z torporu, což je něco jako zimní spánek. Během něho v jejich tělech probíhá tzv. somaformace, která jim umožňuje žít na cizích planetách, třeba před přistáním na planetě Mirabilis s dvakrát větší gravitací, než je pozemská se probudí se zpevněnými kostmi a silnějšími svaly. Ani tento pokrok se na Zemi samotné nijak neprojevuje.

Vyprávěčkou (pisatelkou zmíněného dopisu) je letecká inženýrka Ariadne O'Neillová, dalšími členy posádky jsou specialisté Elena Quesada-Cruzová, Jack Vo a Chikondi Daka. Za současné společenské objednávky nás nepřekvapí, že Adriana je trochu bisexuální (cis žena), Elena transžena, Jack asi (cis) muž a Chicondy nejspíše asexuální. Ne tedy že by sex hrál v jejich soužití nějakou důležitější roli. Všichni žijí hlavně vědou. Povinné je asi i zdůraznění, že posláním mise je zazname-

hodně nejde říct, že by autorka byla povrchní: celkem nezastřeně ukazuje, že je-li politika jen hra, která neslouží k řešení problémů, dojde ke krizi, která se nutně projeví násilím, a to nezávisle na předchozí úrovni kultivovanosti, které společnost dosáhla. Podobně její vnímání poezie v roli politického prostředku není kýčovitě: zobrazuje sice kulturu v její dekadentní fázi, ale mechanismy, které utvářejí poezii oslavované dějiny, předvádí poměrně realisticky, někdy až sympaticky cynicky. Hlavně však zajímavým způsobem odpovídá na otázku, která je jednou z hlavních předností fantastické literatury: když by se něco změnilo, jaké nové dramatické situace by to přineslo? Fiktivní civilizace, kterou nám předvedla, umožňuje použít diplomacii v její dávné podobě – kombinaci osobního charismatu a praktické politiky – pro moderně působící příběh. Napětí mezi postavami, které je založeno na bezstarostném flirtování, ale které se sebou současně nese hlubší a vážnější významy, bylo jako literární prostředek osvěžující a bavilo mě. Změny ve vnímání jinak dobře zavedených situací činily děj zajímavý a obtížněji odhadnutelný. A výsledné řešení bylo v rámci představeného světa dobře vymyšlené a docela přesvědčivé. Možná nejde o příběh úplně věrohodný v doslovném smyslu, ale přišel mi

návat, ne kolonizovat, i kdyby to somaformace umožnila. Přímou vidím, jak je autorce nepřijemné použít to k-slovo.

Elenin tým postupně navštíví čtyři planety, na kterých je možný život, ledovým krunýřem pokrytý Arcor, již zmíněný obří Mirabilis, vodní Operu a pouštní Votum.

Při přistání dbají na to, aby neohrozili a pokud možno ani nijak neovlivnili domácí životní formy, a i tak se musí uklidňovat myšlenkou, že evoluční linie, kterou by zastavilo jejich přistání, by se asi stejně neprosadila, nenadělali totiž větší škodu než pád malého meteoritu. Když jednou omylem a podruhé z čirého nezbytí zabijí několik mimozemských živočichů, mají z toho větší trauma než ze zpráv, které dostávají (s několikaletým zpožděním) ze Země.

Sama vědecká práce je popisována jako nekonečně pečlivé, mnohokrát opakované pozorování a zkoumání, které mnohdy nepřinese žádný ostře formulovaný výsledek či testovatelnou hypotézu, přesto však má i tehdy hodnotu v podobném duchu, jako když řekneme, že cesta sama je cílem.

V závěru knihy autorka navozuje otázku, zda má věda cenu sama o sobě, nebo jen ve vztahu k lidstvu. Nejspíše proto přiměla své hrdiny k trochu podivnému gestu, víc už raději neprozradím. Vzpomínám si, že něco podobného řešil hrdina *Diaspory* Grega Egana, ten měl ale k dispozici celý nekonečný matematický vesmír a možná byl poslední existující myslící bytostí.

A přece jen malá nápověda: dočetl jsem *S pokorou a nadějí*, otevřu internetové noviny a čtu *Geomagnetická bouře shodila Muskovi čtyřicet satelitů*.

ZR
B. Chambersová: *S pokorou a nadějí*, Host, 176 str., 299 Kč

opravdový na základě struktury emocí, které předvádí. A to byl čtenářský zážitek, který mi přišel jak neobvyklý, tak přínosný.

Osobně mi vlastně vadila jen jediná věc: cizost je v knize brána příliš nedbale. Doopravdy pochopit a přijmout jinou kulturu v její odlišnosti není jen zábavná hra. Arkady Martineová své postavy vystavuje fyzickému nebezpečí, měním se okolnostem a psychologické nejistotě, ale nikdy nepochybní žádnou ze zažitých existenciálních kotev jejich osobností. Na všechny vnější události dokáží reagovat v existujícím rámci – „nehrdinsky“ – tedy konformně a komfortně. *Vzpomínka zvaná říše* je v zásadě uzavřený příběh, ale existují náznaky, že v možném pokračování by mohl být dosavadní bezproblémový vztah k cizosti podroben zkoušce. Zdá se, že lidé budou nuceni se konfrontovat s nepochopitelnými a nepřátelskými mimozemšťany, což je situace, v které by postupy, které hlavní hrdinka až doposud úspěšně používala, rychle začaly selhávat. Kdyby se autorka odvážila takto radikálně zpochybnit předpoklady, na kterých její svět doposud fungoval, mohli bychom se k výtečné knize dočkat neméně pozoruhodného pokračování.

Jiří Grunt

A. Martineová: *Vzpomínka zvaná říše*, Host, 455 str., 429 Kč

Pavel Houser: Pán cementárny

Jako samodárek k posledním Vánocům jsem doporučil několik titulů vydavatelství Nová vlna. Mezi nimi i výbor povídek p. Housera.

Povídky p. Housera se mi hodnotí těžce. Píše si extrémně svévolně, z pózy, kterou nedovedu dost dobře vystihnout. Především nejde vlastně o pózu, ale možná o žitou praxi. Protagonisté žijí osamocení či v kuriózních přátelských vztazích, především však žijí zcela svobodně: pohrdají lidmi, rodinou, kariérou, majetkem a jakýmkoliv konvenčním úspěchem. Bývají však posedlí nějakým intelektuálním posláním.

Řekl bych, že jde o texty, které nezapadají do naší doby, která se ze všeho nejvíce děsí narcisismu.

Nálada a tón jednotlivých povídek se dost liší. Většinou mají nějaký fantastický prvek; odehrávají se buď ve vesmíru, anebo na Praze 5. Cementárna z titulní povídky *Pán cementárny* je zjevně v Radotíně.

Na jednom místě se v knize píše: „knihovna si libuje především v titulech na hranici prózy, poezie a odborné literatury“. Taková charakteristika se hodí i na tuto sbírku.

Když se zamyslím, která povídka na mě zapůsobila nejsilněji, tak asi jedna dosti smutná a krajně poetická – má název *Sladká je smrt*. Jde spíše o báseň než prózu; všechny odstavce začínají právě návětím „sladká je smrt“.

Sladká je smrt na místě, kam vlaky pouze směřují, ale žádný odsud neodjíždí. Protože však naplnit tuto podmínku je obtížné, přístupná je rovněž mírnější varianta, vyžadující alespoň místo nedaleko konečné stanice zapadlé tratě.

Společně jsme s manželkou doma poslouchali i výtečný dlouhý text *Život v údolí*, poněkud fantasmagorický životopis zesnulého archeologa Alexe, u kterého jsme se prakticky v každém odstavci chechtali. Předmluva sice uvádí, že povídky nemáme brát jako pražské příběhy, ale těžko nemyslet na nápadnou podobnost údolí z povídky s Prokopským údolím na západní straně Prahy.

Ve své poslední práci, zapisuje si Alex, jsem se pokusil zmapovat úvahy řady učenců, kteří přemýšleli, proč ložiska mědi odpovídají právě modré značce. Pravda je, že některé měďnaté sloučeniny jsou skutečně modré (v závorce napsáno a posléze přeškrtnuto – modrá skalice používaná k hubení škůdců, hubit až do vyhubení), ale jiné zase zelené a samotný kov má barvu nejspíš červenou. V údolí nejčastěji se vyskytující rudy jako malachit jsou zelené a zelený je rovněž oxid, který vzniká korozí mědi účinkem atmosférického kyslíku.

Co s tím vším dál? Jiné rudné žily ani další podobná přiřazení mezi jeskyněmi, rudnými žilami a turistickými značkami nikdo nenašel, i když i takové bizarní teorie se vyskytly. Musely to být zajímavé časy, kdy pravěcí prospektoři těžili první kov a jedinou stopou jim byla modrá turistická značka.

Patří se však připomenout zásadní okolnost: jsme čtenáři krajně podjatí. U některých povídek jsme si říkali, kolik je na světě dalších lidí, kteří pochopí třeba povídku o Jürgenovi, Kurtovi a Helmutovi – postavách z románu *Garik* p. Dostála.

Především p. Houser je (spolu)objevitelem a (spolu)vydavatelem legendárního románu *Garik*. Ještě po desetiletích si pamatují, jak se svými pražskými přáteli za námi dorazili do Staré Role, hovořili s autorem a získali jeho svolení k publikaci.

Knihu tedy v každém případě doporučuji.

První věta knihy: *Předpokládá se, že demiurg, zručný řemeslník, vytvořil nový svět tím, že ochutnával ten starý, pozřel vše, co mu přišlo na jazyk, co dokázal zaškrtnit svými kožnatými křídly, drápnout, rozervat zobákem, utlouci ocase a v sobě dále zpracovat.*

Poslední věta: *Zůstali tedy stát ve frontě oba, koupili vodku a pak se hladově vrátili do svého vymrzlého, špinavého iglú.*

Jára Mikovec

Goodreads: 100 % (z 1 hodnocení – heslo jsem založil)

Databáze knih: dtto

Odposlechnuto v debatě o výchově dětí

Normou je totální beznásilí, metodou nejspíš trpělivé vysvětlování a přemlouvání zuřícího dětského tvora, aby od svých sklonů upustil, i kdyby právě opakovaně topil kotě nebo mlátil kládívkem po hlavě malého sourozence. Lze mít hypoteticky za to, že tento radikální pacifismus souvisí se stále vzrůstajícím počtem lidí, kteří mají s dětmi zkušenost pouze teoretickou a jejich plození a výchovu přenechali vitálnějším vrstvám společnosti z jiných kulturních okruhů, jež na jejich vznešené ideály hledí s pobaveným úžasem. Od nich se ostatně ani takové jemnosti nevyžadují, neboť je ani nelze kontrolovat.

Jiří Peňas / Echo24

Jsem bílý heterák středního věku, mám tři děti, vysokou školu, hypotéku, přítelkyni s dítětem, piju pivo, žeru maso.

A nechám se usurpovat transgenderovou osobou, která neví, čím je, týral ji otčím a než byla uznána, chtěla si házet laso?

Do dneška máme skvělou partu s klukama ze střední, měl jsem hezké dětství i dospívání, mám spoustu kamarádů, o vše zlé jsem byl ochuzen.

Přesto se nechám šikanovat od depravantů, kterým není do zpívání, nic z toho nezažili, nevyhráli gay parádu, já, že se nechám šikanovat od buzen?

Půjdu do Globusu, tam je svět ještě v pořádku. Nebo do Déemka – zde nakupuji, zde jsem člověkem. **Xavier Baumaxa**
https://www.youtube.com/watch?v=6XHL_b7YCos



Události, komentáře ČT24

Čím to je, že máme dvě Ceny Karla Čapka?

Je tomu tak bezmála posledních 30 let, ale tento víkend to vyznělo velmi viditelně, když se v divadle Archa udílely obě bezmála společně.

Od roku 1982 existuje povídková soutěž Cena Karla Čapka původně o nejlepší vědeckofantastickou povídku, s termínem science fiction to tehdy bylo tak, že některé soudruhy mohlo pohoršit, že je anglický, a jiní jej zase nemuseli znát. V průběhu doby se soutěž žánrově rozšířila a dnes ji autoři obesílají i fantasy a hororem.

A v roce tuším 1994 začal svou stejně nazvanou cenu udělovat i obnovený český PEN klub, abych jej nekomolil, České centrum Mezinárodního PEN klubu.

Panuje mezi těmi oceněními - mezi pořadatelskými týmy - rivalita?

O rivalitě nemůže být řeč, někdy okolo roku 1994 mi zavolał tehdejší předseda českého PEN klubu spisovatel Jiří Stránský a gentlemany jsme se dohodli, že si nebudeme překážet, a u toho zůstalo; ony se ty dvě ceny dostatečně liší, aby si je veřejnost nepletla, cena PEN klubu se udílí jednou za dva roky za *prosazování demokratických a humanistických hodnot* a naše cena každoročně hodnotí povídky s fantastickými prvky.

Ta „vaše“ cena vznikla v roce 1982 - za jakých okolností? Jak silná byla fanouškovská základna sci-fi v tehdejší Československu?

Vedle jiných věcí řídící pandemie zastínila i čtyřicáté výročí vzniku Ceny Karla Čapka v dubnu roku 1982. Tu na pardubické VŠCHT založil její tehdejší student Pavel Poláček. (Nemáme zde dost prostoru na líčení triků, s nimiž sehnal potřebná razítka a souhlasy, a doufáme, že diváci, kteří tu dobu nepamatují, nebudou tyto dovednosti nikdy potřebovat.) Cena se brzy stala fórem pro stovky začínajících i již trochu zavedených autorů, možnosti publikace v normalizovaném Československu byly takřka nulové, takže pro autory bylo cenné i otištění ve sborníčku vítězných prací soutěže maskovaném jako Kolejní časopis. Jen pro ilustraci: když v roce 1984 vydal Ivo Železný z prací Ceny Karla Čapka antologii *Stalo se zítřka* (obsahovala cca 50 povídek většinou neznámých autorů), myl mu za to hlavu soudruzi ze Svazu spisovatelů, protože zapřičinil neplánovaný vznik nadnormativního počtu publikujících tvůrců.

Přes třicet let cenu financovali fanoušci sdružení ve scifiklubech, možná se blýská na lepší časy a získali jsme jako sponzora světovou firmu zabývající se výrobou nejen průmyslových robotů.

Čím to je, že už tehdy byl tento druh literatury tak populární? (Ludvík Souček a podobně)

Nadšení pro SF bylo v mé sociální bublině samozřejmě velké, snad to bylo i dozníváním fascinace kosmickými lety na jedné straně a strachem z jaderné apokalypsy na druhé. Navíc se tehdy věřilo i v prognostickou funkci této literatury. Povídalo se, že CIA má oddělení, kde čtou SF, aby hledalo nápady na nové zbraně nebo naopak úniky vědomostí z vládních laboratoří...

Ne že by na té anticipaci něco nebylo, třeba Ray Bradbury ve 451° F píše v roce 1953 o pálení knih, ale ne proto, že by se nelíbily nějakému diktátorovi, ale v zájmu udržení společenského smíru, aby ty knihy neurážely nějaké menšiny... Kurt Vonnegut, jr. v roce 1961 v povídce Harrison Bergeron zase o snaze o absolutně rovnostářskou společnost...

Navíc zde byla docela velká česká tradice, jednak ta vysoká od Čapka, jednak tu byli fantastové jako J. M. Troska a někde mezi nimi Jan Weiss se svým geniálním Domem o 1000 patrech.

Moje generace po srpnové okupaci náctiletých byla po sci-fi docela vyhladovělá, byly tady celé roky, kdy z našeho adorovaného žánru vyšla jedna či dvě knihy, i když některé nám zase připadaly naprosto skvělé, třeba od Ludvíka Součka, který pomohl zaplnit vakuum, než se soudruzi uklidnili a dovolili vycházet věcem, jako byl *Vlak do pekla* (1976).

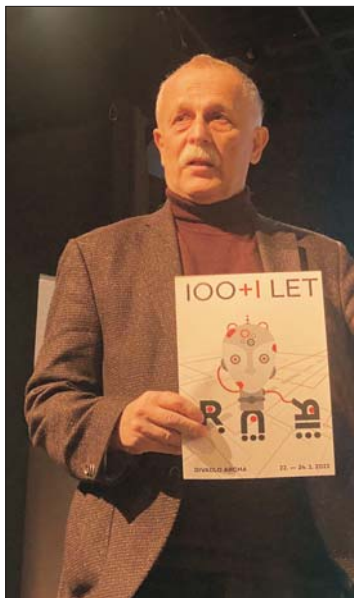
Takže jsme prolézali antikvariáty a hledali veškerou fantastiku, která tu vyšla od první republiky. A samozřejmě jsme četli slovensky, tam byl dohled méně přísný a sci-fi tam začala vycházet dřív.

Po čtyřiceti letech - kdo v poslední době sklízí ceny? Vypadá to, že se daří hlavně autorkám, ženám...

Ano, vkus poroty Ceny Karla Čapka asi nějak reaguje na změnu společenské nálady. Přestože je soutěž přísně anonymní a počet porotců a porotkyň je zhruba vyrovnaný (letos 25 na 20), posledních deset let získávaly nejvyšší ocenění pouze ženy. Posledním výhercem byl v roce 2011 pišící vědec Martin Gilar. Kupodivu není to tím, že by autorek bylo více nebo posílaly více prací. Jejich zastoupení je zhruba stejné jako u porotě, to jest i mezi soutěžícími je mírná mužská převaha.

Mezi úspěchem v soutěži a na knižním trhu je zákonitě nějaká prodleva, ale v současnosti mají z nedávných vítězek Ceny velký čtenářský úspěch Kristýna Sněgoňová z Brna (vítězka z roku 2014) a na Slovensku Jana Plauchová.

A podíváme-li se do obsahu knihy *ROBOT 100*, tak s výjimkou Emila Hakla, Karola Sidona a Bena Aaronowitze tam najdeme vlastně jen účastníky nebo porotce CKČ. A asi nemáme dost času, abych vyjmenoval několik desítek opravdu úspěš-



Jiří Dědeček

ných autorů vzešlých z CKČ. Tak připomenu jen Jana Poláčka, podle jehož románu Malostranský ďábel vzniká film o Arvédě Smíchovském.

Vydrželi členové – a přibývají noví? Nehledá mladá generace sci-fi a fantasy spíš na internetu, v seriálech a filmech? Bavi jí vůbec psaní a čtení povídek či novel?

Vydrželi fanoušci a čtenáři, o tom svědčí trvalý zájem nakladatelů knih, audioknih a komiksů poskytovat jim jejich oblíbené žánry. Podle posledních údajů Akademie SF, fantasy a hororu vychází ročně okolo sedmi set svazků zmíněných žánrů, z toho je zhruba stovka původní české a slovenské tvorby. Vydrželi i amatérští autoři, Cenu Karla Čapka každý rok obesílá bezmála stovka autorů a autorek. Horší je to s těmi členy SF klubů, kteří zajišťují chod organizace a celé to táhnou. Mnohdy jde stále o zakladatelskou generaci z osmdesátých let, a pokud se objeví někdo mladší, často se jedná o jejich potomky či už i vnoučata.

Téma pandemie se objevuje v řadě fantastických příběhů... Jaké to je, žít v takové období ve skutečnosti?

Jako téměř vždy je všechno jinak, než jsme si představovali. Nikdo nenapsal o viru, který zabíjí hlavně staré, nemocné a bláznivé. Už pro dramatický efekt je nutné, aby byla zobrazovaná epidemie smrtící (jako třeba ve filmu Nákaza), a pokud by taková byla i ta naše, asi bychom si nyní povídali přes Skype a byli značně vyděšenější. A také bychom v SF nacházeli více předpovědí a ukázek aktuálního chování.

Promítá se pandemie víc do současné tvorby? A z pohledu čtenářů – je větší poptávka po knihách, kde se píše právě o virové infekci?

I tady se dá očekávat fázový posun, knihy na to téma se již píšou, ale vyjdou třeba až po pandemii, pokud – jak doufáme – skončí letos.

Navíc autoři sci-fi různé pandemie už dávno a důkladně popsali. Už v roce 1988 přispěl Jiří Olšanský do Ceny Karla Čapka s povídkou Můj příspěvek k výzkumu barokní hudby. Pandemie o ni zvětšila zájem a bude se možná překládat do japonštiny a angličtiny.

Řekl jste, že fantasy literatura svým množstvím přesahuje sci-fi. Jak si to vysvětlujete? A pro laika: existuje jasná hranice mezi sci-fi a fantasy?

Ta kvantitativní převaha je dána tím, že i z fantastiky se stejně jako takřka ze všeho stal výnosný průmysl, takže jsem měl na mysli hlavně tu spotřební část oněch žánrů. A u SF to možná nedošlo tak daleko jako u fantasy, kde po globálním úspěchu Harryho Pottera vznikly desítky klonů z prostředí různých nadpřirozených učilišť, od zaklínačských po upířské či ghúlské. Ale samozřejmě i sci-fi do omrzení exploatuje úspěšná témata, máme spoustu military space oper nebo mládežnických antiutopií kopírujících Hunger games.

Trh je ale tak velký, že užívá každý (anglicky píšící) talent. Stále vycházejí myšlenkově náročné a přece čtenáři netrpělivě očekávané povídky Teda Chianga nebo romány Grega Egana, čerpající z matematiky a filosofie poznání.

A jistě taková bude i část té lepší fantasy, ve které se ale tolik neorientuji.

A hranice mezi SF a fantasy je samozřejmě velmi nejasná, v současnosti asi nejzajímavější česká fantastická kniha Mycelium od Vilmy Kadlečkové je SF, ale s prvky fantasy.

Sci-fi se ve své většině snaží dodržovat fyzikální zákony, pokud tedy nebrání zápletku jako třeba ten o nepřekročitelnosti rychlosti světla, a ostatní zákony se ideálně pokouší dějotvorně využít. O to se snaží třeba Julie Nekola Nováková nebo Tomáš Petrásek.

Fantasy pracuje s magií, jen ti nejlepší autoři to zvládají tak, aby bylo zřejmé, že i ta má nějakou svou vnitřní logiku, které je lepší se neprotivit.

Jen málokdy jde o magii Gustava Meyrinka, spíše připomíná takovou tu inženýrskou z Dračího doupěte. Hrdinové nemají paprskometry, ale vrhají z dlaní blesky, a místo vybité baterie je občas postižne otrava soupeřovým protikouzlem.

Samozřejmě ta nejlepší díla SF i fantasy se obvykle vymykají škatulkám i žánrovým definicím...

Vy osobně ještě tvoříte, píšete? Co nejzajímavějšího jste v poslední době čel? Případně viděl v kině nebo televizi?

Občas něco spáchám, tak jednu povídku za deset let, i Ted Chiang je proti mně sprintér. V roce čapkovského výročí jsem napsal povídku spojující pandemii se společenským neklidem; v době bolševické revoluce řádila španělská chřipka, v osmašedesátém zase ta hongkongská a nyní se nám sešel covid s kulturními válkami. Ale velký úspěch jsem s ní neměl...

Vedle už zmíněného Mycelia čtu hlavně povídky, sbírku Výdech od Teda Chianga a českého autora Pavla Fritze Studené světlo hvězd.

A filmy, ty mi přijdou dost jednotvárné, stále se recyklují témata, která přitáhnou celou rodinu, aby se zaplatily. Zaujal mě třeba Ex Machina nebo Pasažéři, ale to rozhodně nejsou novinky. Novou Dunu jsem ještě neviděl...

**Zdeněk Rampas
Otázky Robert Klos**

Před pětadvaceti roky zemřel Bohumil Hrabal

Proud vědomí, kterým Hrabal napsal některé své vrcholné texty, se však odvinul, ať už vědomě, či nevědomě, z Joyceova zakladatelského tvůrčího aktu: otevření vnitřního světa lidského nitra a vpuštění spodních vrstev vědomí do literatury, čímž se zásadně změnil kulturní kánon. Stream of consciousness, pramen textu, který se z takového činu vyřinul, sice Joyce úplně nevyalezl a neobjevil, neboť tady byl v nějaké podobě vždy, ale on ho svedl do hlavního řečiště modernismu, z nějž už ho nešlo odvést. Druhým jeho hlavním přitokem byl Kafka.

Literatura se tím osudově proměnila, rozštěpila se na „čtvero“, které zůstalo u realistického a vyprávěcího módu, a „čtverbu“, jež sledovala jiné ambice než uspokojovat čtenářskou potřebu dozvědět se, „jak to bylo dál“, čímž ovšem ztratila půdu pod nohama, na které vždy stála. Trhlina, která tím vznikla, se pak různě přibližovala a vzdalovala, vlastně by se dalo říct, že by se tím pohybem tam a zpět daly popsat celé dějiny literatury minulé doby.

Jiří Peňás / Echo24

Pár postřehů nad knihou **Anomálie**

Osud je terč, který dodatečně nakreslíme na místo, kam se zabolí šíp.

Dlouho jsem žil v přesvědčení, že mainstreamový autor nemůže napsat dobrou SF, ostatně česká praxe počínaje Párem, přes Josefa Škvoreckého až k našim současným postmodernistům míchajícím do svých výtvorů fantastické až sci-fi prvky mi to průběžně potvrzovala.

První desítky stran knihy Hervé Le Telliera mi tento názor docela nabouraly.

Francouzský autor je zjevně velmi vzdělaný, a to nejen v oblasti domácí a světové literatury, ale i filosofie, kde nezůstal někde u starých Řeků či Kanta, ale uvědomuje si i závažnost problémů, které do ní přinášejí moderní vědy od kosmologie po kybernetiku.

Předpokládám, že píše vysoce elegantní a přitom sofistikovanou francouzštinou, které pak česká překladatelka asi ne vždy úplně stačí, protože tam, kde si čtenář originálu pravděpodobně pochutnává na umném řazení záporů a protikladů, musí ten český čist větu dvakrát a pak luštit, *co tím chtěl autor říci*: Na straně 23 se autor, jehož prodeje knih nikdy nepřesáhly pár tisíc výtisků, dokázal přesvědčit, že *nic není méně tragické* [miněny asi ty prodeje] a že *deziluze je opakem neúspěchu*. Na straně 32 zase *Lucie pochopila, že se [její nápadník] bojí méně zesměšnění než toho, aby ji neobtěžoval*. Ale o moc více jsem si toho nepoznamenal, čili možná jen nebyla dostatečně bdělá redakce.

Mé nadšení trochu zchladilo a na radosti i čtenářského potěšení ubralo zjištění, že autor také trpí tou podivnou touhou zachraňovat planetu, nebo že si přinejmenším všiml, že je to u všech slušných lidí v jeho okolí samozřejmost, a také se přidal k nápravě světa a ochraně utiskovaných menšin, a to navíc tím uniformním a dle mého nejhoupějším způsobem, že alespoň ve svém díle nikoho nemarginalizuje, vzorně namíchá rasy a národnosti, najdeme tu homosexuála, mihne se lesbička, dojde i na zneužívané dítě... Netuší ovšem, že to za dva roky bude málo, a v USA je již jistě kritizován za nepřítomnost transosoby. Inu, v něčem jsou i ti Francouzi ještě zaostalí. Ale možná je to opravdu jen proto, že kniha vyšla v roce 2020 a její děj se odehrává o rok později a dnes už by takovou chybu neudělal. Alespoň že je prezident USA líčen jako natvrdlý mamlas, však jde o Trumpa, a zde autorovi věřím, že americkému lidu nemůže odpustit, že si zvolili jiného prezidenta, než jim ve vzácné shodě s hollywoodskými celebritami doporučovaly Washington Post a New York Times.

O přesvědčení, že za padesát let planeta shoří, se v jeho bublině také nedisktuje, předpokládám, že do jeho knih vstupuje stejně samozřejmě jako do traktátů napsaných okolo roku 990 vědomí toho, že roku 1000 nastane konec světa. A možná si woke prvky autor z toho pokročilého západu ne-

uvědomuje, stejně jako většina české prvorepublikové „kulturní fronty“ nevnímala svou levicovost, asi jako ryby nejspíše nevnímají vodu, ve které plavou.

Nechci příliš prozrazovat děj, přes výše zmíněné kniha stojí za přečtení, tak jen něco málo o její struktuře. Úvodní kapitoly jsou vlastně (velmi zdařile) napsané medailonky několika lidí, kteří se později sejdou za velice záhadných a pro čtenáře zajímavých okolností později nazvaných Anomálie. Ty vedou k aktivaci protokolu 42. (Historie tohoto protokolu je pěkným dokladem toho, že ani potřeba signalizovat svou uvědomělost a pokrokovost nezahubila autorův smysl pro humor.)

Na výše zmíněný nevysvětlitelný fenomén reagují (poslušný protokolu 42) americké instituce, a kupodivu, přestože je popisuje Francouz, fungují bezchybně, efektivně a vlastně i humánně s pozoruhodnou mírou empatie k „obětem“ Anomálie. Jediný prvek chaosu a násilí do dění vnesou američtí evangelikálští fanatici. Jinak by se svět knihy zdál (až na Anomálii) docela v pořádku.

To připomíná ono rčení o třisce a břevnu v oku, autor ze země, kde autoritativní náboženství už brzy (v měřítku běžném v SF) získá převahu, i když možná nikoli pomocí fanatismu svých vyznavačů, ale neschopností pomařených elit původního obyvatelstva, kritizuje cizí náboženskou menšinu za její netoleranci. Ukázkové pokrytectví v přímém přenosu.

Ale zpátky k SF, dovoluji si zde nesouhlasit s Ondřejem Neffem, že kniha patří do žánru SF, jsou v ní jistě sci-fi prvky, a autor ve svých úvahách došel leckdy dál než většina prostředních žánrových autorů, ale protože to asi ani nebylo jeho záměrem, dějová struktura nakonec SF, alespoň té špičkové klasice, nedostojí.

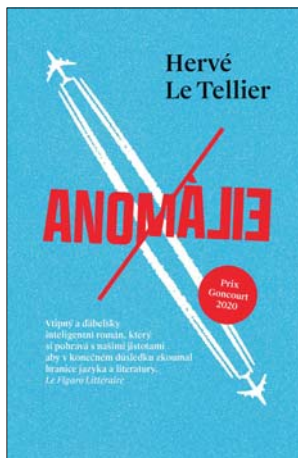
Autor prostřednictvím svých hrdinů předestře čtenáři několik vysvětlení Anomálie, ale vlastně jen jejich vyčtem, chybí nějaké dobrodružství poznávání a pocit úžasu, když se k poznání dobereme. Všichni velmi brzy přijmou za své jeden model, shodou okolností jak nejfantastičtější tak nejsvětobornější. (To trochu připomene mechanismus, jakým se západní společnost shodla na své sebezničující ideologii pokrokářství.)

LEM či Strugačtí, vím, že to byli ti nejlepší, ale s jinými snad nemá srovnávání cenu, by nechal své hrdiny pochybovat a projít katarzí. Anomálie ale skončí jako thriller s výchovnou přílohou. Dokonce i pointa, jako poslední šance k redefinici podstaty dění, ho naopak jen znovu mechanicky potvrdí.

Opravdovým autorům SF si dovoluji nabídnout jakousi negativní podobu Pascalovy sázky: pokud půjdete s davem a ten bude mít pravdu, vaše dílo stejně za dvanáct či padesát let shoří; pokud se davu vzepřete a dopadne to jinak, budete jednou mezi svými vrstevníky jedinečný (ale dnešek bude krušný).

Aby šíp zasáhl cíl, musí předtím minout všechno ostatní.

Grobenius



Kurt Vonnegut, jr.: Harrison Bergeron

Byl rok 2081 a všichni si konečně byli rovni. Nebyli si rovni jen před Bohem a zákonem. Byli si rovni v každém směru. Nikdo nebyl chytřejší než jiní. Nikdo nebyl pohlednější než jiní. Nikdo nebyl silnější nebo hbitější než jiní. Všechnu tu rovnost zařídily dvoustý jedenáctý, dvoustý dvanáctý a dvoustý třináctý dodatek k Ústavě, a také neutuchající bdělost zmocněnců Úřadu hlavního kompenzátora Spojených států.

Jenomže ani tak nebyly některé stránky života úplně v pořádku. Tak například duben pořád doháněl lidi k šílenství tím, že nebyl dost jarní.

A právě tohohle promáčeného měsíce odvedli lidé z ÚHK čtrnáctiletého syna George a Hazel Bergeronových, Harrisona. Tragická věc, to jistě, ale George a Hazel o tom nedokázali nijak usilovněji přemýšlet. Hazel měla naprosto průměrnou inteligenci, což znamenalo, že o čemkoli dokázala přemýšlet pouze v krátkých dávkách. A George byl s intelektem nad průměrem, a tak měl v uchu drobnou psychokompenzační vysílačku. Dle zákona ji nikdy nesměl vyndávat. Byla naladěná na vládní vysílač. Asi tak každých dvacet vteřin vysílač vydal nějaký výrazný zvuk, díky čemuž nemohli lidé, jako je George, mít ze svého rozumu nepoctivé výhody.

George a Hazel se dívali na televizi. Hazel tekly po tváři slzy, ale zrovna si nepamatovala kvůli čemu.

Na televizní obrazovce tančily baletky.

Georgovi se v hlavě ozval bzučák. Jeho myšlenky se zděšeně rozprchly jako lupiči, když se rozezní poplašné zařízení.

„To bylo vážně moc pěkné, jak teďka tancovaly,“ ozvala se Hazel.

„Co to?“ zeptal se George.

„Jak tancovaly – že se mi to líbilo,“ zopakovala Hazel.

„To jo,“ kývl George. Pokusil se trošku přemýšlet o baletkách. Vlastně jim to nijak zvlášť nešlo – rozhodně ne líp, než by to šlo kdekomu jinému. Měly na sobě zatěžkávací šerpy a pytlíky plné broků a tváře měly schované pod maskami, takže nikdo nemůže zhlédnout ničím neomezený, elegantní pohyb nebo hezkou tvář, z čehož by se mohl cítit jako nula. George si pohrával s mlhavou myšlenkou, že tanečnice by možná kompenzovat neměli. Jenže než to stačil trochu rozvést, další zvuk z vysílačky v uchu ty myšlenky zaplašil.

George se ušklíbl. Dvě z osmi baletek taky.

Hazel si všimla, že sebou škubl. Protože sama žádnou psychokompenzaci neměla, musela se George přepat, co byl ten poslední zvuk zač.

„Znělo to, jako když někdo praští do láhve od mlíka kládívem,“ odpověděl George.

„To je asi moc zajímavý, slyšet všechny tyhle zvuky,“ prohlásila Hazel maličko závistivě. „Co si všechno nevymysleli.“

„Hmmm,“ na to George.

„Akorát kdybych já byla Hlavní kompenzátorka, víš, co bych udělala?“ nadhodila Hazel. Hazel se mimochodem velice podobala Hlavní kompenzátorce, ženě jménem Diana Moon Glampersová. „Kdybych já byla Diana Moon Glampersová,“

povídá Hazel, „v sobotu bych vysílala zvony – jenom samý zvony. Jako tento, na počest náboženství.“

„Kdyby to byly pořád jenom zvony, mohl bych myslet,“ namítl George.

„To je fakt, ale mohli by je vysílat moc moc nahlas,“ nedala se Hazel. „Myslím, že bych byla dobrá Hlavní kompenzátorka.“

„Jako každý jiný,“ řekl George.

„Kdo ví líp než já, co je normální?“ povídá Hazel.

„To je fakt,“ kývl George. Na chvilku si vzpomněl na svého abnormálního syna, který teď je ve vězení, vzpomněl si na Harrisona, ale salva z jedenadvaceti děl v hlavě mu to zatrhla.

„Páni!“ řekla Hazel, „to byla pořádná šlupka, co?“

Šlupka to byla taková, že George zbledl a roztrásl se a v koutcích zarudlých očí mu vyskočily slzy. Dvě z osmi baletek se ve studiu svalily na podlahu a držely se za spánky.

„Najednou vypadáš tak unaveně,“ povídá Hazel. „Co si lehnout na pohovku, aby sis moh položít kompenzační sáčky na polštář, kocourku?“ To mluvila o dvaadvaceti kilech olověných broků v plátěném sáčku, které měl George zamčené na visací zámeček na krku. „Běž a na chvilku si ten sáček polož,“ říkala. „Mně to nebudě vadit, že mi na okamžiček nebudeš rovnej.“

George potěžkal sáček v ruce. „Mně to nevadí,“ odpověděl. „Už o něm ani nevím. Jako by mi přirostl k tělu.“

„Poslední dobou vypadáš tak unaveně... skoro vyčerpaně,“ na to Hazel. „Kdyby to nějak šlo, třeba bysme mohli udělat do toho sáčku dole díрку a vyndat pár těch broků. Jenom pár.“

„Dva roky vězení a pokuta dva tisíce dolarů za každý brok, co bych vyndal,“ namítl George. „To mi za to nestojí.“

„Ale třeba bys jich pár moh vyndávat, jenom když přijdeš z práce,“ řekla Hazel. „No co, tady se přece s nikým neporovnáváš. Jenom tu jako jseš.“

„Kdybych se toho snažil zbavit,“ povídá George, „zbavovali by se toho i ostatní – a za chvilku bysme se zas dostali zpátky do temného středověku, když všichni spolu soupeřili a poměřovali se. A to by se ti asi nelíbilo, no ne?“

„To by bylo hrozný,“ řekla Hazel.

„No tak vidíš,“ na to George. „Jak lidi začnou švindlovat a obcházet zákony, co se podle tebe stane se společností?“

Pokud by se Hazel nedokázala vytrásit s odpovědí na tuhle otázku, George by jí to nevysvětlil. V hlavě se mu rozezněla siréna.

„Řekla bych, že by se rozpadla,“ odpověděla Hazel.

„Co by se rozpadlo?“ zeptal se George otupěle.

„Společnost,“ vysvětlila mu Hazel váhavě. „O tom jsi zrovna mluvil, no ne?“

„Kdo ví?“ povídá George.

Televizní program najednou přerušily mimořádné zprávy. Ze začátku nebylo jasné, o čem jsou, protože hlasatel měl jako všichni hlasatelé těžkou vadu řeči. Asi půl minuty se celý rozklepaný pokoušel začít: „Dámy a pánové...“

Nakonec to vzdal a předal papír jedné z baletek, ať to přečte ona.

„To neva,“ ohodnotila jeho výkon Hazel, „ale snažil se. To

je to hlavní. Snažil se z toho, co mu Bůh dal, vydolovat co nejvíc. Měli by mu zvednout gáži, když se tak snaží.“

„Dámy a pánové...“ začala čistá baletka z papíru. Určitě byla mimořádně krásná, protože na tváři měla naprosto odpornou masku. A taky jeden lehko poznal, že je nejlepší a nejelegantnější ze všech tanečnic, protože její kompenzační sáčky byly tak velké, jako by je nesl devadesátikilový muž.

A okamžitě se taky musela omluvit za svůj hlas, protože mluvit takovým hlasem je od ženy velice nefér. Zněl jako hřeivá, zářivá, nadčasová melodie. „Promiňte,“ řekla a začala znovu, úplně nesoupeřivým hlasem.

„Čtrnáctiletý Harrison Bergeron,“ zaskřehotala jako vrána, „právě uprchl z věznice, kde byl držen pro podezření, že hodlá svrhnout vládu. Je geniální, velmi tělesně zdatný a nedostatečně kompenzovaný. Je třeba jej brát jako krajně nebezpečného.“

Na obrazovce se v mžiku objevil policejní snímek Harrisona Bergerona – nejdřív hlavou vzhůru, pak naležato, pak zase hlavou vzhůru a potom správně. Na fotografii byl Harrison celý, stál před tyčí s vyznačenými metry a centimetry. Měřil dvě stě deset.

Harrisonův zjev, to bylo cosi mezi maškarním bálem a železárstvím. Nikdo ještě nikdy nenosil těžší kompenzátory. Vyrůstal z tělesných zábran rychleji, než je v ÚHK stačili vymýšlet. Místo drobné vysílačky v uchu měl jako psychokompensaci obrovitánská sluchátka, na nose mu seděly brýle s tlustými, nerovnými skly. Vyvinuli je tak, aby mu kromě toho, že ho napůl oslepí, taky způsobovaly drastickou migrénu.

Byl celý ověšený kusy šrotu. Obvykle silné lidi kompenzovali symetricky, ba s jakousi armádní pořádkumilovností, ale Harrison vypadal jako krácející šrotiště. Do životního zápasu si nesl sto třicet kilo váhy.

A aby vykompenzovali jeho pěkný vzhled, požadovali lidé z ÚHK, aby na nose měl neustále červenou bambuli z kaučuku, vyholoval si obočí a aby si na rovné bílé zuby nasazoval černé korunky tak náhodně, až budou vypadat jako noty na bubenu.

„Pokud tohoto chlapce potkáte,“ četla baletka, „nepokoušejte se, opakujte, nepokoušejte se mu domlouvat.“

Ozvalo se hlučné zakvílení rvaných pantů.

Z televizoru se rozlehl ječivý, štěkavý, ohromený výkřik. Harrisonova fotografie sebou začala škubat a nadskakovala, jako kdyby tančila do rytmu zemětřesení.

George Bergeron to zemětřesení snadno rozpoznal, a aby taky ne – po řadu let se jeho vlastní dům natřásal právě na tuhle rachotivou písničku. „Proboha,“ povídá George, „to je určitě Harrison!“

Okamžitě mu to ale vytloukl z hlavy třesk srážky automobilů.

Když byl George zase s to otevřít oči, Harrisonova fotografie už byla pryč. Celou obrazovku zabral skutečný a živý Harrison.

Jako obrovitý, šrotovitý šašek stál Harrison uprostřed studia. V ruce ještě teď držel kliku, kterou vyrval ze dveří. Baletky, kulisáci, hudebníci a hlasatelé před ním padli na kolena a očekávali smrt.

„Jsem váš císař!“ vykřikl Harrison. „Slyšíte? Jsem císař!“

Všichni musejí okamžitě dělat to, co říkám!“ Dupl si a studio se otřásl.

„I v tomhle stavu,“ hromoval, „zmrzačený, svázaný a dohnaný k nemoci, jsem významnější vládce než jakýkoli člověk v dějinách! Teď se dívejte, jak se stanu tím, čím se stát můžu!“

Harrison převal popruhy svého kompenzačního postroje, jako by to byl promáčený ubrousek, převal popruhy, které měly zaručeně udržet váhu dvou tisíc kilogramů.

Harrisonovy kompenzátory z odpadního železa hlučně dopadly na podlahu.

Harrison vrazil palce pod zámek, který mu držel kšíry na hlavě. Tyč zámku praskla jako řapík celeru. Harrison mrštil sluchátky a brýlemi, roztrástil je o stěnu.

Odhodil kaučukový míček z nosu – a odhalil tím muže, který by vzbudil bázeň i u Thora hromovládného.

„Teď si vyberu císařovnu!“ oznámil a rozhlédl se po klečících lidech. „Ať první žena, která se odváží povstat, vznese nárok na druhá a na trůn!“

Uběhla chvilka, pak jedna z baletek, rozřícená jako osika, vstala.

Harrison jí vyškubl z ucha psychokompensátor a neskutečně jemně jí rozlámá i tělesné kompenzátory. Nakonec jí sundal masku.

Byla oslnivě krásná.

„Co kdybychom,“ řekl Harrison a vzal ji za ruku, „co kdybychom teď předvedli všem, co znamená slovo tanec? Hudbo!“ rozkázal.

Hudebníci se došátrali zpátky na židle a Harrison serval kompenzátory i jim. „Hrajte, jak nejlíp umíte,“ nakázal jim, „a já z vás nadělám barony a vévody a hrabata.“

Zazněla hudba. Nejdřív byla jako obvykle – ubohá, hloupá, falešná. Ale Harrison popadl dva muzikanty, zvedl je ze židlí, mával jimi jako taktovkami a zpíval, aby viděli, jak to chce zahrát. Nato jimi praštil zpátky do židlí.

Začali hrát znovu a o hodně líp.

Harrison a jeho císařovna chvíli jen poslouchali – poslouchali s vážným výrazem, jako kdyby s hudbou sladřovali tlukot vlastních srdcí.

Přenesli váhu na špičky.

Harrison objal dívčin pas obrovskými tlapami, aby poznala, jaký pocit beztíže jí zakrátko čeká.

A pak, ve vzplanutí radosti a půvabu – oba vysoko vyskočili!

Nezbavili se jen pozemských zákonů, ale také zákonů přitažlivosti a pohybu.

Točili se, řtili se, klouzali, pobíhali, skotačili, dováděli a vířili.

Skákali jako jeleni na měsíci.

Strop studia byl devět metrů vysoko, ale každý skok k němu tanečnický nesl blíž a blíž.

Začalo být zcela jasné, že se chtějí stropu dotknout.

A dotkli se ho.

A pak, když vyvážili přitažlivost láskou a čirou vůlí, znehybněli kousíček pod stropem a dlouze, předlouze se políbili.

Právě v tu chvíli do studia vešla Hlavní kompenzátorka Dia-

A je to tady

na Moon Glampersová s dvouhlavňovou desítkou brokovnicí. Vystřelila dvakrát – a císař a císařovna zemřeli ještě dřív, než dopadli na podlahu.

Diana Moon Glampersová dobila pušku. Namířila na hudebníky a oznámila jim, že mají deset vteřin na to, aby si zase naivně kompenzátory.

V tu chvíli u Bergeronových zhasl televizor.

Hazel se otočila k Georgovi a chtěla mu o tom výpadku něco říct. Jenže George si zrovna zašel do kuchyně pro plechovku piva.

Když se s pivem vracel, na chvíli se cestou zarazil, protože jím zacloumal signál z kompenzátoru. Pak se zase posadil. „Ty jsi brečela?“ zeptal se.

„Nojo,“ přikývla.

„A kvůli čemu?“ chtěl vědět.

„Už jsem zapoměla,“ ona na to. „V televizi bylo něco fakt moc smutného.“

„A o čem to bylo?“ zajímal se.

„Mám to v hlavě celý nějaký pomotaný,“ řekla Hazel.

„Smutný věci pusť z hlavy,“ poradil jí George.

„To já dělám vždycky,“ řekla Hazel.

„Hodná holka,“ kývl George. Pak sebou cukl. V hlavě se mu ozvala sbíječka.

„Páni, to byla pořádná šlupka, co?“ řekla Hazel.

„Můžeš to říct ještě jednou?“ požádal jí George.

„Páni!“ řekla Hazel, „to byla pořádná šlupka, co?“

(1961)

Přeložil Richard Podaný

Převzato z Vítejte v pavilonu opic, Argo, 2008

Odposlechnuto

Nejvyšší lidé světa, Nizozemci, možná o své prvenství přijdou. Podle posledních výzkumů se totiž začali snižovat.

Následkem kombinace pomýlených nutričních doporučení, fastfoodové stravy a tlaku na „ekologicky udržitelnou výživu“ se totiž v bohatých západních zemích otáčí příznivý historický trend nastartovaný průmyslovou revolucí a vrací se tam, kde před sto padesáti lety začal. **Zdroj: <https://www.lidovky.cz>**

Anti-defamation League, letitá organizace, jež je zásadní americkou autoritou na boj s rasovými předsudky, změnila svou oficiální definici rasismu. Zatímco dřív tam stálo, že jde o „přesvědčení, že určitá rasa je nadřazená či podřízená ostatním“, nově je rasismus „marginalizace a/nebo útlak barevných lidí založený na sociálně konstruované rasové hierarchii, která privileguje bílé lidi“.

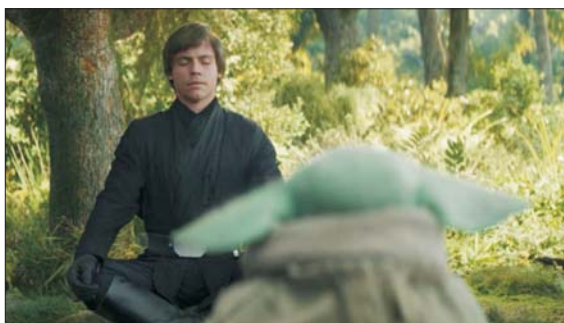
Pokud to chápete tak, že jen běloši mohou být rasisté, čtete správně. **Martin Weiss / Echo24**

Milena se s dětmi vrací z kina: „Proč místo osvětlenou ulicí jdeme ztemnělým parkem?“ zeptala se nespokojená s trasou, kterou zvolil chlapec.

„Promiň, to mi nedošlo. To jsou ty genderové rozdíly.“

Na to Martička vece: „Ty vole! Vona se nebojí úchyla! Bojí se, že na ni z křoví vyskočí pes.“

Věřím, že na sebe neprozradím nic intimního, když vám sdělím, že jsem od jeho počátku bezmezný fanda filmového opusu Hvězdné války. Celovečerních filmů je od roku 1977 celkem devět plus velké množství odvozenin. K nim patří i sedmidílný seriál provozovaný společností Disney. Jmenuje se The Book of Boba Fett, u nás je nedostupný. V praxi to znamená, že my, co spolu chodíme, ho známe všichni. V předposledním díle vystupuje Luke Skywalker. To je hrdina už vůbec prvního filmu na to téma a v roce 1977 ho hrál Mark Hamill, v roce uvedení mu bylo šestadvacet let. Koho myslíte, že uvidíte v Boba Fettovi, v epizodě šest? Marka Hamilla v té podobě, v jaké je v prvním filmu Hvězdných válek. Je šestadvacetiletý. Není to dvojník. V závěrečných titulcích je uveden Mark Hamill, v září mu bude jednadsmesát. Statný prošeďavilý pán pozdního středního věku. Jak je to možné?



Proces se v anglickém slangu nazývá de-aging, blbě se to přeloží odvěkování, chytřejší variantu z rukávu nevyssypu. Před kamerou stál jiný herec, Max Lloyd-Jones. Hamill jen podepsal smlouvu, že mohou použít jeho tvář z půlky sedmdesátých let, a tu pak počítačově natáhli na obličej Maxe Lloyd-Jonese. Nestalo se to poprvé. Odvěkovaný Hamill se už vyskytl v cyklu několikrát před tím, ale vždycky to bylo nějak kamuflované, ve tmě, pod kápi a tak. Zmíňuji se o tom proto, abych naznačil, jak prudce se ta technologie vyvíjí: tentokrát ohamillovaný Skywalker mluví, jedná, běhá, skáče. Ještě je nějaký divný. Za rok, za dva divný být přestane.

Velmi jsem se nad tím radoval už proto, že jsem podobný fenomen předvídal už v osmdesátých letech, v jednom fejjetonu pro Technický magazín, škoda že časopis zanikl. Co bude dál? Budeme koukat na filmy s ikonickými herci minulosti, uvidíme zase Gary Coopera a Marilyn Monroe? Dá se to čekat. Ale pojďme dál. Všechno se stěhuje do virtuálního světa. Všechno včetně politiky. Sledujeme ji převážně na obrazovkách. S ne moc velkým nadšením. A teď si představte, s jakým zájmem bychom sledovali slovní souboj obnoveného Václava Havla s odvěkovaným Václavem Klausem. Co kdyby blekotajícího Joea Bidena vystřídal John Fitzgerald Kennedy a ten by konferoval s Margaret Thatcher, aby ji uklidnil po hádce s Charlesem de Gaullem? A mohli bychom jít dál, k tatíčkovi Masarykovi a až bychom došli ke Karlu IV., mohli bychom toho nechat.

Nemyslím, že by svět byl o mnoho lepší. Ale asi by byl zábavnější. **Ondřej Neff**

Cenzuroplodné myšlení

O minulém víkendu se v divadle Archa konala pod záštitou českého Pen klubu konference ke 100. výročí uvedení Čapkovy hry R.U.R. a vzniku slova robot, které v této hře zaznělo poprvé a vzápětí zdomácnělo ve všech světových jazycích. Konference se měla konat už loni v lednu, ale kvůli covidu musela být o rok odložena.

Sobota 22. ledna 2022 byla věnována sborníku sci-fi povídek *Robot 100*, který u příležitosti výročí vydalo nakladatelství Argo. Jelikož mám tu čest se na něm autorsky podílet, mohl jsem spolu s Ondřejem Neffem, Jaroslavem Veisem a Petrem Stančíkem sedět na pódiu a na závěr besedy s autory odpovídat i na otázky publika.

Dotaz, který položil jeden mladý muž, mě pak docela zarazil. Prohlásil, že sci-fi literatura, po- tažmo filmy, se mu jeví jako skreslující, že porušují vědecké poznatky a vždy z nich něco vynechají, aby docílily žádoucího efektu. Jako příklad uvedl kosmické bitvy ve sci-fi filmech, které připomínají středověké střety galér, a na závěr položil otázku, jestli si tedy nemyslíme, že sci-fi škodí vědě.

Asi jsem se nějak proti tomuto dotazu podvědomě naježil, neboť jsem dosti nakvašeně odpověděl, že kromě zábavné větve sci-fi literatury a hlavně hollywoodské filmové produkce, která dnes válkuje filmový trh, existuje i druhá větev sci-fi, filozofičtější a sociologičtější zaměřená, kterou reprezentoval např. Stanislaw Lem. Také on opovrhoval prvoplánovými příběhy amerických autorů sci-fi do té míry, že je otevřeně kritizoval, načež byl vyškrtnut ze syndikátu amerických autorů sci-fi a tudíž i z amerického knižního trhu. Prostě jsem tomu mladému muži naznačil, že by se měl napřed seznámit se sci-fi v plné šíři a nikoli jen s hollywoodskými kasovními trháky, než vystoupí s výhradami.

Teprve doma jsem si uvědomil, co mi na tom dotazu tak vadilo, co vlastně podsouvá, co mi svou formulací připomněl, a co mi stojí za napsání této úvahy, v níž vlastně souhrnně na onen dotaz reaguji.

V první řadě je třeba říci, že žánr sci-fi nevznikl jako nástroj vědecké osvěty. H. G. Wells, když psal romány *Stroj času* nebo *Válku světů*, rozhodně nemyslel na propagaci vědy, šlo mu o to, aby čtenáře zaujal doposud nevidaným příběhem. A stejně tak americké pulpové časopisy, uveřejňující v meziválečných letech sci-fi povídky, měly za cíl čtenáře pobavit a ohromit je něčím, co se označuje jako „sense of wonder“ – pocit úžasu. Také Edgara Rice Burroughse, když psal svůj cyklus *Barsoom* (česky spíše známý jako *John Carter, pán Marsu*) o dobrodružstvích Johna Cartera na Marsu, vůbec nenapadlo, že by se v něm měl věnovat osvětě vědy. Snad proto se do skutečné vědy zapsal, poněvadž jeden martovský kráter se jmenuje Burroughs. A český průkopník sci-fi J. M. Troska též ve svých cyklech *Nemova říše* a *Zápas s nebem* upřednostňoval dobrodružný a vlastenecky (první sešitová vydání vycházela v protektorátu Čechy a Morava za druhé světové války) laděný příběh před osvětou vědy a jeho předsta-

va, jak využít statickou elektřinu k pohonu kosmické lodě, má k vědě nebetýčně daleko. Přesto mi to při čtení počátkem 50. let nevadilo, a nevadilo ani při studiu na elektrotechnické fakultě VUT Brno o 10 let později.

Rozporu mezi „vědeckostí“ a dobrodružností v oblasti příběhů, odehrávajících se v kosmu, jsou si fanoušci sci-fi celosvětově velmi dobře vědomi, a proto se i v anglicky nehořívících zemích používá pro tuto literaturu a též pro film označení „space opera“, tedy kosmická opera. Je to naprosto výstižný název, což vyplývá, když si uvědomíme, proč lidé chodí na skutečné opery. Je všeobecně známo, že libreta oper jsou z velké části naivní, zápletky ploché a nepřesvědčivé, dialogy beznadějně archaické. Jenže žádný návštěvník nejde na operní představení, aby prvoplánově sledoval děj, ale kvůli hudbě a krásě zpěvu, kvůli tomu, jak operní skladatel dokáže těmito prostředky vyvolat skutečné gejzíry citů. A stejně tak milovníci příběhů z kosmu je nechtou nebo na ně nejdu do kina, aby kontrolovali, zda je vše v souladu s vědeckými poznatky, nýbrž aby si vychutnali epický příběh, v případě filmů jako třeba *Hvězdné války* nebo *Star Trek* také panoramatické počítačové triky, takže jim nevadí, že „bitvy připomínají středověké střety navzájem se taranujících galér“, neboť fandí jedné straně (obvykle straně Dobra jako v každé správné pohádce) a obávají se o osud lodě, jejíž posádku tvoří jejich hrdinové. I pro ně je to tedy citová záležitost, což ke každé beletrii patří. Kdyby toto vypadlo, nejednalo by se už o sci-fi (vědu a fikci), ale o non-fiction (literaturu faktu).

Samozřejmě existují lidé, kteří nesnáší operu, neboť nedokáží rozdýchat, že se tam jen zpívá a k tomu všemu docela často na pitomé texty. To, že jde o hudbu, o vyvolání citové odezvy, je prostě mjí. Tito lidé svůj odpor vyjadřují velmi jednoduše, avšak poctivě – prostě na opery nechodí, nicméně se nesnaží je zakázat, uvalit na operní umění cenzuru. Totéž lze doporučit lidem, kterým vadí fyzikální nesrovnalosti a šizení vědy v sci-fi velkofilmech. Prostě na tyto filmy nechodte a kosmické sci-fi ságy nečtěte. Ale vyprošuji si, abyste naznačovali, že by se měla taková díla zakázat, protože „škodí vědě“.

Jenže právě to otázka onoho mladíka naznačovala. Pokud pokládá sci-fi za škůdce vědy – a protože to škodí, by se mělo odstranit – zřejmě by přivítal, kdyby tato díla z veřejného prostoru zmizela – byla „zkanclována“, jak jsme říkali u sálového počítače, když se rušil zkolabovaný program.

Teprve doma jsem si uvědomil, že právě to, že jsem takovou dobu „kanclování“ už zažil, bylo příčinou mého podvědomého odporu k tazateli. Začátkem 50. let komunistická diktatura opravdu prohlásila vědecko-fantastickou literaturu, jak přejmenovala sci-fi, na pouhou vědeckou osvětu pro děti, tedy přesně na to, co by se onomu tázajícímu se mladíkovi v sobotu na konferenci R.U.R. 100 asi líbilo. Samozřejmým důsledkem pak byla stoprocentní cenzura veškeré západní sci-fi a nadále



Putin z bažin

směly vycházet jen správně ideologicky a „vědecky“ orientované knížky autorů ze zemí sovětského bloku, důsledně řazené mezi dětskou literaturu. Proto mohly v roce 1956 vyjít české překlady románů Stanislava Lema *Astronauti a K mrakům Magellanovým* pouze ve Státním nakladatelství dětské knihy, přestože autor protestoval, že to není dětská literatura. Ale to už byl vlastně průlom, neboť stále platila sovětská literární doktrína „nejzazšího obzoru“, podle níž nebyly knihy o cestování vesmírem přípustné jako nevědecké a příliš fantastické, takže by lidi sváděly z cesty budování světlých zítřků komunismu. Ten obzor nastavil Vladimír Obručev již v roce 1924 vydaným románem *Plutonie*, odehrávajícím se v nitru Země, a další sovětská autoři se museli držet rodné planety až do roku 1957, kdy teprve start Sputniku otevřel dveře do literárního vesmíru a umožnil třeba bratřím Strugackým psát a hlavně uveřejňovat vesmírné ságy. Pak se situace v SSSR zvrhla v pravý opak, začaly tam vycházet rozsáhlé sborníky západních sci-fi povídek v nelegálních překladech, které si čeští fanoušci kupovali v prodejních Sovětské knihy – pokud jste byli natolik otrlí, že jste se smířili s otřesnými fonetickými přepisy anglických jmen do azbuky. Jak známo, poturčenec horší Turka, takže zákaz západních autorů sci-fi prolomil v Československu až Adolf Hoffmeister, nejen významný výtvarník a diplomat, ale též komunistický koryfeje, který v roce 1962 prosadil vydání antologie amerických sci-fi povídek *Labyrint*, nyní už ve Státním nakladatelství krásné literatury a umění. Ještě o dva roky dříve si nakladatelství Lidová demokracie (spadající pod Československou stranu lidovou) troufou vydat Lemův román *Planeta Eden* a krátký doušek svobody v letech 1968–1969 umožnil ostravskému nakladatelství Profil vydat oba románové cykly J. M. Trosky. Avšak dostat se k západní sci-fi v celé šíři bylo možné až po roce 1989.

A tak jsem si uvědomil, co mě na dotazu toho mladíka vlastně popudilo. Připomněl mi totiž dobu 50. let, dobu, kdy se též hodnotilo, zda je ten který sci-fi román přínosem pro vědu (hlavně pro „vědecký komunismus“) nebo ne, tedy na dobu, na kterou bych rád zapomněl. Avšak, jak se zdá, zapomenout nemohu, či spíše nesmím, neboť bych se ještě mohl dožít časů, kdy bude cenzuroplodné myšlení takových mladíků vyslyšeno, a sci-fi romány a filmy, škodící vědě, nikoli už vědě komunistické, leč „zelené“, opět dány do klatby. Nechci se dočkat, aby po literatuře, kde kladnými hrdiny mohli být jen uvědomělí dělníci nebo družstevní zemědělci a padouchem buď prohníly intelektuál, trpící buržoazními přežitky, nebo agent CIA či jiný přísluhoavač imperialismu, se dočkávaly vydání pouze knihy, kde budou kladnými hrdiny jen „zelení“ agitátoři nebo transsexuálové, a tím záporným vždy bílý heterosexuální muž či jiný staromilný dinosaurus, který nepochopil novou dobu, nedokáže se zbavit „uhlíkové stopy“ a „sexistických přežitků“.

Na závěr ještě citát: *Kultura je v podstatě kontinuita a dalekosáhlé uchovávání starého: Dychtění po novotách však vytváří nekulturu a končí v nepokrytém barbarství.*

Carl Jung, zakladatel analytické psychologie

František „Mrož“ Novotný

Musím přiznat, že jsem si tenhle týden představoval jak Hurvínek válku. Do foroty jsem si napsal Poslední slovo o spanilých jízdách dnešní doby, sbalil boty, lyže a vnučata a odjel kousek nad Salzburg. Jenže od pondělka mám dvě směny. Před den sjízdim horské stráně, večer internetové stránky.

Začalo to přímým přenosem zasedání Bezpečnostní rady Ruska o Ukrajině, kde pořád dokola padala slova jako „genocida“, „fašisté“ a „militarizace“ a její členové na vyvolání jeden po druhém vyzývali svého předsedu Putina, aby uznal nezávislost doněckých a luhanských separatistů. (Vludila se ovšem chybička: ač „přímý přenos“ začal v 6 večer, ručičky hodinek ministra obrany Šojgu jako na potvoru ukazovaly 12:47.)

Jen o dvě hodiny později sdělil Putin světu, že tedy ano, odštěpence uzná a vyšle jim na pomoc po zuby vyzbrojené mírotvorce, zřejmě proto, že podle starého rusko-sovětského moudra je za mír nutno bojovat, dokud nezůstane kámen na kameni. To vše obalil hodinovou vlastní interpretací ruských dějin, podle níž si Ukrajinu vymyslel Lenin a jediným důvodem její existence je fungovat jako jakýsi airbag moskevské oblasti a tlumit útoky Rusku nepřejícího světa.

Napadlo mě, že ten sloupek o spanilých jízdách asi zůstane ve forotě, a měl bych něco napsat o vtipné odpovědi kyjevského starosty a boxerského esa Vitalije Klička, který Putinovi připomněl, že v době, kdy Kyjevská Rus byla široko daleko nejmocnějším státním útvarem, byly tam, kde má dnes Putin úřad i daču, jen bažiny. Naskočila mi přitom písnička Jožin z bažin, kterou (možná taky do foroty) napsal Ivan Mládek už v roce 1997. Aktuální verze refrénu by mohla dnes znít takto:

*Putin z bažin močalem se blíží,
Putin z bažin k vesnici se blíží,
Putin z bažin už si zuby brouší,
Putin z bažin kouše, saje, rdousí.*

Taky jsem si pohrával s představou, že když už se Putin pustil do mýtizace dějin, mohl by se jako za časů slovanských bohatýrů utkat s kyjevským starostou muž proti muži a přiznávám, trochu jsem se přitom zasníl.

Jenže pak ve čtvrtek nad ránem pustila ruská televize druhý Putinův projev, ve kterém moskevský diktátor už nehistorizoval, ale sdělil světu, že jeho mírotvorci Ukrajinu napadnou, aby ji demilitarizovali a denacifikovali. Jak ukázala analýza metadát, projev byl natočený už v pondělí jako ten první a od začátku šlo o předem připravenou agresi.

Vzápětí začaly na Ukrajinu dopadat ruské mírotvorné rakety, hranice překročili demilitarizační tanky a denacifikační ozbrojenci, a bylo jasné, že veškerá sranda už je dávno stranou. Putin dostal svět na sám okraj třetí světové války: tentokrát už ne studené nebo hybridní, ale horké, apokalyptické a globálně vražedné.

Putin lže, když říká, že největší geopolitickou katastrofou od druhé světové války byl rozpad Sovětského svazu. Největší katastrofou, nejen politickou, připravuje světu on. Měl by se fakt co nejdřív pakovat zpátky do bažin.

Jaroslav Veis

Časem s vědou - březen

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

Jednoho březnového rána 1822 jel doktor Gideon Mantell z města Lewesu v anglickém hrabství Sussex navštívit pacienta. Tento lékař byl i dlouholetým sběratelem zkamenělin. Zatímco kurovároval chorého, manželka bloumala po okolí - a přitom jí padl do oka podivný předmět třící ze skály na kraji cesty. Šlo o velký zkamenělý zub, jaký dosud nikdo nepopsal. Poblíž pak Mantell našel další, a k nim i několik kostí, rovněž neznámých, rovněž obřímí velikosti.

Objevitel poslal fosilie do Paříže k uznávanému znalci pravěkých obratlovců, zakladateli vědecké paleontologie George si Cuvierovi. Ten je přisoudil vymřelým pravěkým druhům tlustokožců - zub nosorožci, kosti hrochovi. Mantell sice nebyl taková kapacita v oboru, ale domníval se, že jeho nálezy pocházejí z hornin mnohem starších, než aby mohly obsahovat zbytky tak vyspělých, geologicky poměrně mladých savců... Proto se obrátil ještě na děkana univerzity v Oxfordu Williama Bucklanda, profesionálního paleontologa. Ten však podpořil názor Cuvierův a doporučil objev raději nepublikovat. Buckland totiž sám našel několik mohutných kostí a nechtěl přijít o prvenství... Svě nálezy zveřejnil v únoru 1824 a jejich původního majitele nazval *megalosaurus* („velký ještěř“). Tentýž večer hned v následující přednášce jeho kolega William Conybeare zase představil „svého“ *plesiosauro* („blízký ještěř“).

Mantell učeného „přítele“ neposlechl úplně. Krátce se o svých nálezech zmínil ve svém spisku *Zkameněliny South Downs*, který vyšel v květnu 1822. V oddíle *Fosilní ještěři* napsal: „...zuby, obratle, kosti a další pozůstatky ještěřů mimořádné velikosti jsou snad nejzajímavějšími zkamenělinami, jaké byly v sussexském panství objeveny“. A dále: „Některé úlomky válcovitého tvaru, pravděpodobně z kostí stehenní, ukazují na zvláště gigantické velikosti.“ Napřesrok pak napsal pro *The Gentleman's Magazine* na toto téma popularizační článek.

Oficiálně Mantell živočicha, kterému nálezy patřily, popsal až v únoru 1825 (tedy po Bucklandovi, který tak uhájil prioritu) a nazval ho *iguanodon* („zub leguana“).

V létě 1841 pak anatom Richard Owen v přednášce na shromáždění Britské asociace pro rozvoj vědy konaném v Plymouthu pro zatím známé druhy pravěkých veleještěřů (kromě tří zmíněných ještě hyaleosaurus, „lesní ještěř“, nalezený 1832 opět Mantellem) navrhuje skupinový název. Skládá ho z řeckých slov *deinos* („strašný“) a *saurus* („ještěř“). Toho dne poprvé veřejně zazní slovo *dinosaurus*.

Dnes známe desítky druhů pravěkých dinosaurů velikosti králíka až rodinného domu, kteří vládli v druhohorách na celé Zemi, čemuž odpovídá i rozmístění odpovídajících nálezů. Jen české kotline se jich nedostávalo... Až si jednoho předjarního dne roku 2003 kutnohorský lékař Michal Moučka, amatérský paleontolog, vyrazil se synky hledat zkameněliny, kterých tam vzhledem k havířské rozkopanosti krajiny je dostupných celkem dost. Při návratu domů si všiml, že z odkryté usazené horniny čouhá kost. Neprodleně ji vykopal a dva týdny po večerech pucoval od nánosů. V říjnu ji spolu s paleontology z UK

představil veřejnosti, už s odborným komentářem: Čtyřicentimetrová kost pochází ze stehna býložravého iguanodona vysokého asi tři a dlouhého pět metrů, který zde žil před 95 miliony let. V září 2017 dostal vědecké jméno *Burianosaurus augustai*.

S rostoucím počtem nálezů však začala vyvstávat otázka: Jak to, že v nadruho horních, tedy mladších geologických vrstvách žádné nálezy nejsou? Favorizovaným vysvětlením dlouho byla náhlá změna životních podmínek pozemského původu, především v důsledku obřích sopečných erupcí. V červnu 1980 však američtí autoři, jeden geolog, dva jaderní chemici a laureát Nobelovy ceny za fyziku Luis Alvarez vyslovili domněnku, že příčinou vymizení velkého množství rostlinných a živočišných druhů před 66 miliony let byl střet Země s kosmickým tělesem. Alvarez dokonce vypočítal přibližný průměr dopadnuvšího tělesa - deset kilometrů - i nárazem uvolněnou energii - sto milionů megatun, to je asi pětmiliardkrát víc než při výbuchu hirošimské pumy. Průměr vzniknuvšího kráteru odhadl na 200 km. Za hlavní důvod vymření autoři označili přerušení fotosyntézy po zneprůsvitnění atmosféry zvýřeným prachem.

K takovému závěru je přivedl několik centimetrů tlustý sediment hnědošedého jílu, který našli po celém světě. Obsahoval prvek iridium v koncentraci 30-100krát vyšší než je průměr. Iridium je na Zemi velmi vzácné, o to běžnější však bývá v meteoritech... Vápence v podloží přitom obsahovaly množství zkamenělin, v bezprostředním nadloží naopak téměř žádné. A konečně - umístění vrstvičky odpovídá stáří 66 milionů roků.

Publikace vyvolala bouři odporu. V roce 1990 však byl na severu mexického poloostrova Yucatán objeven zbytek impaktního kráteru o průměru 180 km a stáří 66 milionů let.

V roce 2007 pak dva čeští a jeden americký astronom identifikovali planetku, jejímž dávným rozpadem vzniklo i těleso, které s vysokou pravděpodobností zasáhlo Zemi právě před oněmi 66 miliony let.

František Houdek

Odposlechnuto aneb racionalita na ústupu

Marten Scheffer z Wageningen University & Research a jeho kolegové analyzovali texty několika milionů knih. Zjistili, že zhruba od roku 1850 v knihách výrazně roste počet „racionálních“ slov souvisejících s uvažováním, jako jsou „určit“ nebo „závěr“. Naopak „intuitivní“ slova související s vlastní zkušeností, například „cítit“ nebo „věřit“, z knih významně mizí. Tento trend racionality pokračoval až roku 1980. Pak se najednou zlomil a od té doby se propadá, a to strměji, než předtím rostl. S úpadkem racionality nastupují emoce. Současně s tím probíhá zřetelný posun od kolektivního k individuálnímu vnímání světa, které se odráží v poměru zájmen v jednotném čísle k zájmenům v množném čísle (já/my). Tento trend objevili jak v beletrii a naučné literatuře, tak i ve fikci. Stejný trend našli při analýze článků New York Times.

Osel.cz

Meze perspektivy

Třeštění letitého popularizátora 113

První závažnější výstrahu lidstvu před možnými problémy, které přinese budoucnost, vydal koncem 18. století v Anglii Thomas Malthus ve slavné úvaze *O principech populace*. Za předpokládaného aritmetického růstu zdrojů potravin a geometrického (tedy rychlejšího) růstu počtu obyvatel jednou přijde čas, kdy nastane hlad. Pár desítek let poté ale lidé vynalezli umělá hnojiva, která znásobila úrodnost polí a spolu s dalšími úspěchy vědy a techniky udělala z Malthuse leda tak syčka na strážení přecitlivělých intelektuálů.

Jenže vývoj (navenek reprezentovaný hlavně strmým růstem spotřeby) se nezastavil, a tak několik „alarmistů“ založilo v roce 1968 *Římský klub*, spolek lidí z různých profesí, kteří se zajímají o budoucnost a záleží jim na ní. Jejich prvním výstupem se stala kniha *Meze růstu: Zpráva pro Římský klub o problémech lidstva* (dále zde jen *MR*). Zástupci sedmnáctičlenného kolektivu z MIT ji oficiálně představili 2. března 1972 na tiskovce v budově Smithsonianu ve Washingtonu. Vyšla pár dní nato.

Zjednodušeně, píše se v ní, že hospodářský růst nemůže být nekonečný a dříve či později narazí na kapacitu planety. Pokud budou současné trendy v pěti vybraných ukazatelích (populaci, industrializaci, znečištění, produkci potravin, vyčerpávání zdrojů) pokračovat, pak podle středního, asi nejpravděpodobnějšího ze tří předložených scénářů nejpozději do sta let růst dosáhne vrcholu a potom nastane sešup (autoři píší „kolaps“, čímž pravděpodobně míní nekontrolovatelný, chaotický, násilím provázený pokles až propad). Neboť, jak účetnický opsal vedoucí autor *MR* Dennis Meadows, „žijeme z úspor biologické rozmanitosti, akumulace fosilních paliv, hromadění zemědělské půdy a akumulace podzemních vod, a až je utratíme, musíme vyjít jen s tím, co si průběžně vytvoříme“...

Po dvaceti a potom po dalších deseti letech vydal Římský klub pokračování *MR*, kde konstatoval, že původní závěry v globálním měřítku stále víceméně platí a že lidstvo se ve svém chování příliš nezměnilo. Možnost schůdného řešení už propáslo; ta další jsou sice stále možná, ale čím později k nim přistoupíme, tím budou svízelnější, ekonomicky i psychologicky.

Z *MR* se brzy stala jedna z nejčtenějších publikací (pozoruhodné je, že oficiálně u nás nikdy nevyšla); jedni ji velebili, druzí (především ekonomové) ji zatracovali, přesně podle *trianglu omylnosti* – ať už z pozice *zabedněnců* (z neznalosti), *zaslepenců* (vinou ideově zaujatosti) nebo *zaprodanců* (z osobního prospěchu). Líp je přijímali přírodovědci než humanitáři, z podstaty svých oborů navykli na přístup antropocentrický až antropoidealistický. Obecně vzato, asi základním rysem odmítání tu byl pesimistický, defenzivní pohled na *MR*, lpění na současném způsobu života, obava, že jakákoli změna musí přinést jen ztráty. Autoři *MR* prý nenávidí veškerou techniku; každý růst považují za škodlivý a vůbec jim nevádí, že bez růstu by spousta lidí upadla do chudoby. Zkrátka a dobře, ekologové a jim podobní jsou nepřející pakáž.

Ať tak či onak, základní holá fakta, jinak řečeno pravdy, jsou dvě: Zdroje nejsou bezedné a přes veškerý pokrok v jejich

vyhledávání i získávání jednou nutně dojdou. Odpadu přibývá a jednou nás přes veškeru recyklaci zahluší (CO₂ to dělá už teď).

Jenže: Jakým způsobem tato holá fakta interpretovat? Ono totiž není snadné přijmout je bez předsudků, s otevřenou myslí... Dokonce nejde ani o to, zdali se závěry *MR* souhlasíme zcela, částečně nebo vůbec ne. Rozhodující by mělo být, jak se k nim postavíme. Momentálně v našem světě převládá rozjitéřná atmosféra, která nahrává černobílému vidění, nesnášenlivosti, agresivitě. Stačí nesouhlas s jediným detailem, a my šmahem zatratíme i celek. Jsme přece svobodné individuality a chceme, aby všechno bylo pintlich po našem, jinak to nestojí za nic! Přitom o tohle tu vůbec neběží. U každého seriózního varovného materiálu jde přece o to, abychom se nad ním racionálně zamysleli, zhodnotili, adekvátně zareagovali. Něco takového ale jsme ve svých bublinách už dávno zapomněli.

A ještě jedna věc mě v souvislosti s *MR* trápí. Opět se v nich potvrzuje odvěká, zřejmě geneticky podmíněná tendence (viz též *Třeštění* v IK 1/2022) redukovat problémy na jejich hmotnou, viditelnou, pochopitelnější stránku, zde na přebytek lidí, na nedostatek surovin i potravin, na hromadění odpadů, případně rovnou na počasí. Přitom se – zas a znova – ukazuje, že stěžejní příčina většiny problémů primárně spočívá uvnitř člověka, v jeho psychickém ustrojení. Klimatická změna, masivní migrace, pandemie laboratorně upraveného viru nevznikly ani zlomyslností žvlů, ani intrikou techniky, nýbrž setrvalým, zcela nenáhodným lidským chováním.

Meze růstu otevřely diskusi o možnosti sladění rozvoje a udržitelnosti. V ní zvýrazňují linii Prométheova ohně, případně Prométheova popele (viz *Třeštění* IK 10/2013). Naproti tomu – jakkoli krátce zmiňují nutnost kulturních a společenských změn – nedoceňují to nejdůležitější: Rozhodující „meze růstu“ neleží ve světě kolem nás. Nosíme je v sobě.

František Houdek

Odposlechnuto

Manželé Churchillovi se procházeli přepychovou čtvrtí Londýna. Lidé zdravili a rádi s předsedou vlády prohodili pár slov. Zametač ulic naproti domu pozdravil paní Churchillovou a chvíli spolu mluvili. Vypadalo to důvěrně.

Churchill se poté zeptal své ženy, o čem že tak dlouho musela diskutovat se zametačem ulic?

„Ach ten... byl do mě kdysi dávno zamilovaný,“ řekla.

Churchill se usmál a poznamenal: „Vidíš, kdyby sis ho vzala, byla bys dnes manželkou zametače ulic.“

Paní Churchillová pohlédla na manžela a řekla: „Ale miláčku, kdybych si ho byla vzala, byl by dnes premiérem on!“

ELHO_CID

První polovinu života stráví člověk tím, aby se zbavil falešných představ o svých předcích, druhou tím, aby je vštípil svým dětem.

Winston Churchill

Anatomie Stroje času

Zařekl jsem se, že se tu nebudu snažit o recenzi, nejsem k tomu kvalifikovaný a obecně vzato se mi protiví šfouření v cizím díle. Nicméně mi nedá dívat se kolegům pod prsty, jak si počínali a jak na který tvůrčí problém šli.

Nedávno jsem si pustil film Stroj času režiséra Simona Wellse z roku 2002, tedy film dvacet let starý. Už proto by byl pokus o recenzi komický. Na ČSFD mu dali jen 58%, já byl milosrdnější se třemi hvězdičkami z pěti. Viděl jsem před lety verzi režiséra George Pala, musím si to někde vyhrabat a osvěžit si to, nepamatuju se na to ani trochu, jen si vybavuju tu mašinu, byla moc pěkná.

Z hlediska stavby dramatu je potíž v původní románové předloze Herberta G. Wellse. Není to totiž román v pravém slova smyslu, je to beletrizovaná sociální spekulace o vývoji lidstva, jak ho vnímal intelektuál sklonku devatenáctého století v době ohromujícího rozvoje industriální společnosti. Wells vnímal sociální rozdíly: v té době výrobní proces ještě nedokázal materiálně uspokojit pracující vrstvy. Střední a vyšší vrstvy žily v neúměrně vyšším režimu pohodlí než robotníci. Vznikalo napětí, z napětí se zrodily ideologie a z ideologií politická praxe, konkrétně komunismus. O hrozící revoluci psal už Čapek v alegorickém díle R.U.R., sté výročí jsme vzpomínali loni.

H. G. Wells tyto jevy vnímal také, nicméně nikdy s myšlenkou revoluce nekoketoval. Ve Stroji času ale rozvinul krajně pesimistickou vizi, kam to všechno půjde: robotníci zpusťnou a nakonec si vytvoří svoji doménu v podzemí, kdežto vyšší vrstvy, změkčilé a kulturní, zůstanou na povrchu a budou se oddávat hedonismu. Časem se z nich vyvinou dvě rasy, přičemž ti dole, Morlokové, budou ty nahoře, Eloie, žít, podporovat a zároveň pěstovat na potravu. Taková byla Wellsova vize sociálního vývoje.

Dnes nemá smysl s Wellsovou vizí polemizovat a z ideje románu zůstala jen rekvizita, tedy z jeho hlediska jistě jen podružný prvek, totiž „stroj času“. Literáty, ale i teoretiky fyziky fascinuje idea putování časem a Wells takto založil celou významnou odnož sci-fi. Román tu ale zůstává jako literární dílo, je dosud čten a svádí k adaptacím – jen pod tímto názvem ho zpracovali kromě Američanů i Mexičané a Indové v posledních třiceti letech.

Jak na to?

Román má svého hrdinu, poutníka v čase. Vše vede jen k prezentaci Wellsovy vize, autor je fascinován představou genetického rozštěpení člověka na dvě nekompatibilní vývojové větve. V románu se to snese, přinejmenším sneslo v devadesátých letech devatenáctého století. Film ale neúprosně žádá story.

Tvůrci filmu se utkali s **motivovou nouzí**, jak bych to nazval. Román nabízel jen jeden motiv – Poutník přijde do budoucnosti, zjistí stav, jak to je, a je zděšen. Málo na celovečerní film. Nabídl tedy čtyři časové výlety, ten první je zajímavý, byť i jinde variantně zpracovaný: Poutník (hraje ho Guy Pearce) prožije

osobní tragédii, zahyne jeho snoubenka. Strojem času se vrátí do *blízké minulosti* a zjistí, že její smrti nelze zabránit. Druhá část je v jakési green-deal epoše, v níž všichni jezdí na kole, hezké, ale k ničemu. Pak ale přijde cesta dál do budoucnosti a tam už je to pravé, **drsný duální svět s Eloii a Morloky**.

Tady je autorsky zajímavé, že tvůrci opustili původní Wellsovu ideu, že totiž dnešní sofistikovaní lidé budou ještě víc sofistikovaní, až změknou a zhoupnou a zdětinští (ono se to tak trochu děje, ehm...), kdežto hrubí ještě zhrubnou, nicméně neztratí své mechanické dovednosti. V pojetí tohoto filmu jsou



Eloiové něco jako nevinní Indiáni, kdežto Morlokové jsou zombie-opice se zachovanými dovednostmi udržovat jen velmi hrubou technologii v chodu. Wellsova idea shořela, jsou to zombies v džungli a hledá se cesta, jak je vyhubit. Hrdina Alexander Hartgegen, zdrcený ztrátou Emmy, nachází v budoucnu dívku (hraje Samantha Mumba). Což je v podstatě v souladu s literární předlohou. Dívka je zajata Morloky, jinak to ani nemůže být. Předpokládáme, že Poutník ji zachrání, což se samozřejmě stane, a nejsme ušetřeni ani nezbytného visení za ruku. Co ale s tím nadělením?

Autoři sáhli k vtipnému řešení, které je absolutně na hlavu a proti všem pravidlům. Hrdina zašprajcuje pomocí hodin mechanismus stroje času a dojde k tomu, že celá časová osa Morloků se pokazí a všichni Morlokové zahynou a hrdina se svou snědou láskou kráčí ruku v ruce světlým zítřkům. Protože z Morloků udělali zombies, zapomeneme, že je to vlastně polovina lidstva a že ten hezký pán svými hodinkami spálil půlku planety, takže Himmler s Eichmannem jsou proti němu *čučkaři*.

Recenzenti ocenili řešení dvěma hvězdičkami i méně a vcelku prohlásili film za blbost. Nebudu rozporovat, nicméně kolegiálně musím uznat, že je to řešení vtipné a přinejmenším vede k závěru sice banálnímu, ale s hlavou a patou.

Asi se taková díla, jako je Wellsův Svět času, filmovat nemají a když, tak nějak artově, k promítání pro fajnšmekry. Ono, málo platné, to bylo filozofické dílo a žádná space opera.

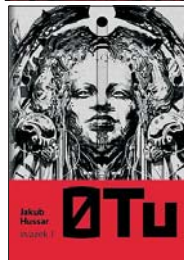
Ondřej Neff

Převzato z Astonova webu neff.cz, kde se píše o všem možném, ale také o psaní jako takovém.

To nejlepší za rok 2021: slovenská a česká scéna

Juraj Červenák – Vládca Krvavého ohňa (*Artis Omnīs*)

Jozef Karika – Hlad/Smäd (*Ikar*)



Česky

Pavel Fritz – Studené světlo hvězd (*Epocha*)

Jakub Hussar – O-TU (*Argo*)

Vilma Kadlecká – Vrstva ticha (*Argo*)

Ladislav Klíma – Slavná Nemesis (*Čarcosa*)

Michaela Merglová – Píseň severu (*Epocha*)

Kristýna Sněgoňová – Země v troskách (*Epocha*)

Kristýna Sněgoňová – Legie 3: Šprti a tražeři (*Epocha*)

František Kotleta – Legie 4: Rudý vrabčák (*Epocha*)

Vladimír Šlechta – Hraničář (*Brokilon*)

Krásky a vetřelci (eds. František Kotleta a Michaela Merglová) (*Epocha*)

Lucie Lukačovičová – Zákon Azylu (*Epocha*)

Fénixcon 4041



Fénixcon 4041 se koná již 11.–13. března 2022.

V sobotu se můžete těšit na divadelní představení! Čeká vás adaptace kultovního díla od bratrů Strugackých v podání brněnského spolku PUD. Dozímety a maticky s sebou.

Roman Hruška

NON FICTION

Bjørn Lomborg

Falešný poplach

Proč nás klimatická panika stojí tisíce miliard, škodí chudým a planetě nepomáhá

Chlapík po opulentním obědě kývne na číšníka a zeptá se, zda může zaplatit perlami? Když dostane kladnou odpověď, opáčí: Tak si dám ještě velkou porci škeblí, a držte mi palce.

Tak takhle nějak mi připadá energetická politika tlačená zelenou protijadernou EU lobby. Když se zamyslím, jak věci mohly dojít tak daleko, napadá mě, že v dnešních mírových časech je jedinou kvalifikací politiků právě jen umění být zvolen. Jejich myšlenkový obzor pak nepřesahuje jedno volební období a jediným cílem je být zvolen znovu nebo zůstat u moci. Takhle Václav Klaus opoziční smlouvou na generaci zabil pravici.

Běžní lidé, zvláště pak ta usedlá nerevoluční střední třída, chtějí vlastně všichni totéž: Klidný život, zdravotnictví pro sebe, školy a perspektivu pro své děti... Pokud se jich zeptáte na nějakou otázku politického boje, rozdělí se na zhruba dvě poloviny okolo středu. V tom není žádná magie, jde o to, že tím je střed definován. Volby pak končí faktickým patem, a o vítězství rozhodne pár procent hlasů tzv. *urvaných menšin*. Proto těmto strany nabíhají a jejich extrémní názory jsou v poslední době v demokratických zemích vysoce nadreprezentovány.

Kolektivní mysl EU si to vše asi nějak uvědomuje a snaží se věc řešit (asi tím nejhorším způsobem) předáním moci nízkým nevoleným byrokratům. Ti však jsou často horší než politici, považují se za revolucionáře a neohroží jim ani to nezvolení.

A teď konečně po nevyžádané lekci amatérské politologie ke knize Bjørna Lomborga. Já si z *Falešného poplachu* odnesl tři špatné zprávy a jednu dobrou.

- 1) Ke změně klimatu skutečně dochází.
 - 2) Většina toho, co o klimatické změně slyšíme, je mylné či přímo vyhlané. (Např. se vždy zdůrazňují a sčítají jen negativní stránky probíhajících změn, nikdo od nich neodečítá klady.)
 - 3) Dosavadní snahy typu Pařížská dohoda často situaci ještě zhoršují. Viz biopaliva ve spalovacích motorech.
- 1) Prý nás nečeká žádná apokalypsa, k jejímuž odvrácení by bylo nutné snížit životní úroveň, zdražit základní potřeby a energie, což pocítí především obyčejní lidé. (Kniha je z roku 2020.)

Tady nesdílím autorův optimismus. Výše zmiňovaní „vůdcové lidu“ přistoupí ke správným řešením až po vyčerpání všech ostatních možností, a i potom je budou realizovat stejně

nekompetentně jako ta současná. V závěru knihy autor navrhuje konkrétní kroky a řešení, které vedou ke světu možná o něco teplejšímu než dnes, ale mnohem lepšímu pro nás všechny. Ovšem kolik současných politiků, zvláště těch zvolených klimafanatiky, si ji přečte? **ZR**

Bjørn Lomborg: Falešný poplach, Argo / Dokořán, Praha 2021, 296 str., 449 Kč

